

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Філологічний факультет
Кафедра словацької філології**

Петріца Н.М.

СИНТАКСИС ЧЕСЬКОЇ МОВИ

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ДИСЦИПЛІНИ
З ПРАКТИКУМОМ**

Ужгород – 2023

УДК 811. 162. 3' 367 (076)
ББК Ш 141. 51 – 22 я 73
П 30

Петріца Н.М. Сучасна чеська літературна мова. Синтаксис: навчально-методичний комплекс дисципліни з практикумом для студентів 4 курсу ОПІ «Чеська мова та література» ОС бакалавр галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації 035.038. «Слов'янські мови та літератури (переклад включно) перша - чеська».

Укладач: к.ф.н., доц. Петріца Н.М.

Рецензенти:

Пахомова С.М., доктор філологічних наук,
професор Інституту україністики філософського факультету
Пряшівського університету (Словаччина).

Буднікова Л.Т., кандидат філологічних наук, доцент
кафедри словацької філології

Обговорено і затверджено на засіданні кафедри словацької
філології

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
«10» лютого 2023 р., протокол № 5.

Рекомендовано до друку методичною радою філологічного
факультету

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
«20» лютого 2023 р., протокол № 5.

Зміст. Obsah

Опис навчальної дисципліни /Anotace předmětu	4
Структура курсу / Struktura kurzu	5
Навчально-тематичний план дисципліни /Tematický plan kurzu.....	6
Зміст лекцій / Témata přednášek	
Модуль 1 / Modul č.1.	7
Модуль 2 / Modul č.2.....	9
Зміст практичних занять / Praktická cvičení	
Модуль 1 / Modul č.1.	10
Модуль 2 / Modul č.2.....	31
Питання до іспиту / Otázky ke zkoušce	47
Література / Studijní literatura.....	49

Опис навчальної дисципліни

Дисципліна «Синтаксис чеської мови» читається для студентів 4 курсу ОПП «Чеська мова та література» ОС бакалавр галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації 035.038. «Слов'янські мови та літератури (переклад включно) перша - чеська».

Метою курсу є формування знань студентів про систему синтаксичних понять та явищ, передусім у традиційному розумінні, а також ознайомлення із новими трендами у дослідженні синтаксису. Метою практикуму є вироблення у студентів вмінь та навичок застосування набутих теоретичних відомостей у мовленнєвій практиці.

Пропонований навчально-методичний комплекс складається з двох частин: теоретичної та практичної. В теоретичній подається короткий зміст лекцій, у практичній частині — перелік теоретичних питань, що виносяться на практичне заняття та завдання, що передбачають реалізацію теоретичних знань студента на практиці. Практичні заняття передбачають тлумачення та аналіз синтаксичних явищ у різних за стилем текстах із застосуванням методів синтаксичного аналізу. Використовуються матеріали, вказані у списку обов'язкової та рекомендованої літератури. Складовою семінарів є опрацювання наукових статей, завдяки яким студенти знайомляться з поглядами різних авторів на ту чи іншу проблематику.

ТЕМИ ЛЕКЦИЙ / Témata přednášek

Модуль 1.

VĚTA JEDNODUCHÁ

Тема 1. Skladba. Věta a souvětí.

Predmět syntaxe. Komunikace a její složky. Věta, výpověď. Souvětí, text. Syntagmatika v jazyce. Vícerovinný přístup k větě. Základní odborná literatura.

Тема 2. Věty podle postoje mluvčího.

Věty podle postoje mluvčího. Věta oznamovací, tázací, žádací, zvolací. Věty kladné a záporné. Zápor větný, členský a slovní.

Тема 3. Mluvnická stavba věty. Větné vztahy a větné členy.

Syntaktické vztahy, způsoby a prostředky jejich vyjadřování. Větné dvojice. Člen řídicí a závislý. Shoda, řízenost, přímkyání. Základní a rozvíjející větné členy. Několikanásobný člen větný. Významovy poměr členů v několikanásobném větném členu.

Тема 4. Členitost věty a odchylky od pravidelného větného členění.

Členitost věty. Část podmětová a část přísudková. Jednočlennost a dvojčlennost věty. Základní člen jednočlenné věty. Oslovení. Citoslovce. Věta neuplná. Vsuvka. Anakolut, kontaminace, zeugma, atrakce. Literatura: povinná + 16, 18, 54, 56, 67.

Тема 5. Slovosled. Zvukové prostředky věty.

Principy českého slovosledu. Aktuální členění české výpovědi (východisko a jádro sdělení). Postavení přívlastků. Rytmické zřetele. Zvukové prostředky věty: Melodie, větný přízvuk, přestavky.

Тема 6. Věta jednoduchá. Základní větné členy. Subjekt.

Větněčlenská klasifikace a kriteria pro jejich vymezení. Přehled soustavy tradičních větných členů. Větné členy v české lingvistické tradici. Podmět. Komplexní charakteristika subjektu.

Тема 7. Základní větné členy: predikat. Shoda přísudku s podmětem.

Predikat. Přísudek jmenný a slovesný. Shoda přísudku slovesného s podmětem. Shoda přísudku jmenného s podmětem. Shoda podle smyslu. Shoda přísudku s několikanásobným podmětem. Jednočlenná věta slovesná.

Тема 8. Rozvíjející členy větné. Objekt.

Rozvíjející členy větné. Objekt. Způsob vyjádření. Několikanásobný předmět. Předmět přímý a nepřímý. Předmět rozvitý.

Тема 9. Atribut a apozice.

Atribut jako rozvíjející člen větný. Způsob vyjádření. Přívlástek shodný a neshodný. Přívlástek několikanásobný. Přívlástek postupně rozvíjející. Přívlástek těsný a volný. Přístavek (apozice).

Тема 10. Doplňk.

Doplňk jako rozvíjející člen větný. Způsob vyjádření. Přídavné jméno v doplňku. Doplněk shodný a neshodný. Doplněk několikanásobný. Doplněk rozvitý.

Тема 11. Adverbiale.

Přísluvečné určení jako rozvíjející člen větný. Způsob vyjádření. Třídění podle obsahového významu. Přísluvečné určení několikanásobné. Přísluvečné určení rozvité.

Тема 12. Vazby přechodnikové. Vazby s infinitivem. Polovětné vazby.

Vazba (konstrukce) přechodniková. Vazba (konstrukce) s infinitivem. Polovětné vazby.

ТЕМИ ЛЕКЦИЙ

Модуль 2. SOUVĚTÍ

Тема 1. Souvětí. Parataxe a hypotaxe.

Souvětí. Principy parataxe a hypotaxe. Koordinace a subordinace. Koncepce souvětých struktur v české lingvistice.

Тема 2. Souvětí souřadné. Třídění souvětí souřadných.

Poměr a spojení vět v souvětí souřadném. Třídění souvětí souřadných. Souvětí slučovací, stupňovací, odporovací, vylučovací, důsledkové, příčinné(důvodové), vysvětlovací. Přířazování vět v souvětí souřadném.

Тема 3. Souvětí podřadné. Třídění vět vedlejších podle mluvnického vztahu.

Souvětí podřadné. Věta řídicí a závislá, hlavní a vedlejší. Věty spojkové a vztážené. Třídění vět vedlejších podle mluvnického vztahu a podle obsahu (věty obsahové a doplňovací).

Tema 4. **Vedlejší věta podmětná, předmětná, přívlastková, doplňková, přísudková.**

Vedlejší věta podmětná, předmětná, přívlastková, doplňková, přísudková.

Tema 5. **Vedlejší věty příslovečné.**

Vedlejší věta příslovečná: místní, časová, způsobová, příčinná (důvodová), účelová, podmínková, přípustková.

Tema 6. **Složitě souvětí. Perioda.**

Druhy složitých souvětí. Souvětí s několikanásobní větou vedlejší. Souvětí s vedlejší větou rozvitou. Podřadné souvětí s několikanásobní větou hlavní. Podřadné souvětí rozvité hlavní větou. Několikanásobné podřadné souvětí. Perioda.

Tema 7. **Interpunkce v souvětí.**

Interpunkce odůvodněná větnou stavbou. (tečka, čárka, středník, dvojtečka, uvozovky, vykřičník, otazník, pomlčka, závorky). Interpunkce odůvodněná jinak než větnou stavbou.

Tema 8. **Volné spojení vět. Řeč a otázka přímá, řeč polopřímá a nepřímá.**

Volné spojení vět. Řeč (otázka) přímá. Neuvozená přímá řeč. Uvozená přímá řeč. Souřadně uvozená. Řeč (otázka) nepřímá a polopřímá.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 1.

VĚTA JEDNODUCHÁ

Практичне заняття 1.

VĚTY PODLE POSTOJE MLUVČÍHO. VĚTNÉ VZTAHY A VĚTNÉ ČLENY.

1. Pojem «věta» a «výpověď»
2. Věty podle postoje mluvčího.
3. Věty kladné a záporné.
4. Zápor větný, členský a slovní.
5. Skladební dvojíce. Člen řídicí a závislý.
6. Shoda, řízenost, přímkyání.
7. Základní a rozvíjející větné členy.
8. Několikanásobný člen větny. Významovy poměr členů v několikanásobném větném členu.

Studijní literatura

1. Havránek B., Jedlička A.: *Česká mluvnice*. Vyd. 2. Praha 1963.- S. 313-328
2. Havránek B., Jedlička A.: *Stručná mluvnice česká*. Praha 1998. - S. 143-149.
3. Kopečný F.: *Základy české skladby*. Vyd.2. SPN. Praha 1962.- S. 7-33, 286-288, 281-284.
4. Trávníček F.: *Mluvnice spisovné češtiny*. Část 2. Praha 1951. – S. 630-640.
5. Граматика чеської мови (Андерш Й.Ф., Матвієнко Т.І., Неруш Г.І. та ін). — К.: Наукова думка, 1992.- С. 199-212.

Законспектуйте статті / Přípravte konspekt článků :

1. J. Hrbáček: K problematice syntaktických vztahů a jejich terminologie. NŘ, 80, 1997, s.160.
2. Daneš, F.: K systematickému syntaktickému popisu slovanských jazyků. In: *Jazyk a text I.část 1*. Praha, FF UK 1999.

Грамаіичні вправи / Gramatická cvičení

1. Rozlište druhy vět podle postoje mluvčího

Určete věty podle postoje mluvčího. Teplé počasí posledních dnů nás láká do přírody. Kdy pojedete náš vlak? Pomozte mamince s těmi

taškami! Tady je krásně! Ať se vám víkend vydaří. Vlaky se rozjíždějí na všechny strany. To se mi dneska povedlo! Kde jsi byl tak dlouho? Dejte pozor u první koleje! Jak se to tu, panečku, změnilo! Kéž už nastanou prázdniny. Na nádraží se shromáždí už zástupy výletníků.

2. Rozlište otázky zjišťovací a doplňovací.

Už jsi umyla nádobí? Pojedeme autem, nebo vlakem? Kolik stojí kilo jahod? Proč se nepřiznáte? Vzala si maminka deštník? Napíšeme mu dopis? Proč jsi nebyl ve škole? Koupíš si zmrzlinu? Mohu ti pomoci? Máš dnes čas?

3. Věty kladné převed'te na záporné, užijte jejich obměny a pozorujte, jaký je mezi různými způsoby vyjádření rozdíl:

Všichni mu důvěřovali. Pokaždé se to povede. Můžete tam jít oba. Všichni na ně čekali. Vím o tom. Prosil jsem ho, aby tam šel. Od ní se vždycky všechno dozvíš. Všechno jsem si zapamatoval. Dobře jsem se v tom vyznal. Toto ustanovení platí, není-li nařízeno něco jiného. Také jsem ho poznal. Ještě se mi po něm stýská. Velmi se na to těším. Jen to ještě jednou zkusí! Bojíte se poctivě přiznat pravdu?

3. Obměňte následující věty tak, aby v nich byl spojen zápor mluvnický se záporom slovním s významem kladným:

Pan Křivánek má pravdu. Dopadlo to příznivě. Mohu to vidět. Je to možné. Jeho jméno mi bylo známo. Ať se chováte iluzně! Návštěva byla užitečná. Tvářil se spokojeně. Jeho názor byl správný. Jeho přání bylo skromné.

4. Ověřte si ve Slovníku spisovné češtiny, existují-li vedle uvedených slov se zápornou předponou ne-příslušná slova kladná:

neblahý, nedlitný, nedočkávat, nedomykavý, nedopatření, nedomyšlený, nedoslýchat, nedostávat se, nedozírný, nedutat, negativní, nelenit, nepatrný, neodvratný, nerozhodný, nevyzpytatelný, nezvěstný.

5. Určete v následujících větách skladební dvojice:

Hajný chvíli v lesním chládku naslouchal zpěvu ptactva. V závodní jídelně si Karel právě odnášel od okénka ták s jídlem. Během noci odstraňovaly sněhové pluhové snižky ze silnic. Přes okraj kamenné zidky se skláněly široké listy řídků, keře plamének a staleté olivovníky. V kuchyni mi měsíční svit umožnil najít zápalky a svíčku. Výsledek mého snažení byl velice zdařilý.

Vzor: hajný naslouchal chvíli
naslouchal v lesním chládku
naslouchal: v lesním chládku
naslouchal zpěvu ptactva:
zpěvu ptactva

6. Určujte, kterými slovními druhy jsou řídicí a závislé členy skladebních dvojic

Tehdy začaly nejkrásnější dny mého života. Jdi si umýt ruce, polévka už je na stole. Otvorem v okenici procházel měsíční paprsek a ozařoval sklo na mém nočním stolku. Několik bledých hvězd tiše poblikávalo. Slyšel jsem zpěv cvrčků a na medově zbarvených zdech vpíjely slunce ještěrky s otevřenými ústy. Na plotně stál hrnec plný vody. Cesta byla velmi hezká, vinula se mezi dvěma kamennými zídkami. Mezi staveními jsem slyšel štěkat nějaké psisko. Cínový odstín stmívání vstupuje okny a místnost je plná šedorůžového světla.

7. Určujte, jak je vyjádřena závislost členů na členech řídicích (shodou, řízeností, přimykáním); rozlište řízenost u předmětu a přimykání u příslovečného určení.

Lehl jsem si do stínu mohutného dubu. Tělovýchovná jednota se rozhodla uspořádat lehkootletické závody na svém hřišti. Všechno v našem domě se od základu změnilo. Za živým plotem z hloží prosvítal lán pšenice. Otec mě poslal pro noviny. Průhledný opar soumraku tiše naplňoval ulici.

8. Určujte základní a rozvíjející větné členy

Vůně domova

Vydala se na procházku do polí a do lesa. Měla potřebu klidu a nalézala jej při pohledu na hnědou plochu zoraného lánů, který v době sklizně daroval vsi bohatou úrodu. Jindy nalézala klid a jistotu v lese. Procházela se zamyšlená po sotva znatelných pěščinách, vyšlapaných zvířím, po ochozech, směřujících do houštin s bohatými dary potravy, nebo se zastavila na břehu potoka a pozorovala pstruhy.

(Podle V. Pazourka)

9. Užijte následující slova (ve vhodném tvaru, v pádě prostém nebo předložkovém) v platnosti různých větných členů základních i rozvíjejících:

děšť, vesnice, ruka, mužstvo, továrna, pole, kniha, utkání, plný, spokojený, čestný, koupat se, hrát, cestovat, myslet

Vzor: Děšť padá kapka po kapce.

Provazy deště crčí na dlažbu.

Pro hustý déšť neviděli lidé jeden druhého.

Vyprahlá pole netrpělivě očekávala první vydatný déšť.

10. Vyhledejte několikanásobné větné členy a určete, kterým větným členem jsou.

Poslové jara

Měsíc duben je proslulý proměnlivým počasím. Nebývánouze o sněhové přehánky, deště, ale ani o pěkné jarní počasí. S nástupem jara ožívá příroda stále více veselým ptačím zpěvem. Přilétají skřivani, kompasové, čejky a jiní tažní ptáci, aby spolu s námi oslavili příchod nového ročního období. Jaro v přírodě zpřijemňuje zpěv drozdů, brávníků a Spačků. V horských oblastech je v dubnu možno zaslechnout křivky, které už krmí svá mláďata, a první tokající te-řivky. Neodradí je ani nepříjemné přizemní mrazíky, které se vyskytují v dubnu a někdy i v květnu.

11. Určete významový poměr mezi členy několikanásobných větných členů.

V levé ruce jsem měl sítěnou tašku, dosti lehkou, ale velice objemnou. Ani já, ani ty za to nemůžeme. K dýchacím orgánům patří nejen plíce, ale také nos, hrtan, průdušnice a průdušky. Ať v městě, nebo na venkově, všude mládež zpívá. Toaletní mýdla připomínající vůni citronů, šeříků, růží, karafiátů, konvalinek neobsahují ani citrónovou kůru, ani květy. K stáří přišly nejen starosti, ale i nemoci. Šumava je lesnatější, a proto deštivější než Krkonoše. Uzouneké, ale spletité cestičky vyšlapaly nožky ondatery. V uších nám zvučí slova jako dobrodružství, odvaha, tajemné dálky. Za krásného podzimu jsme prožili většinu času na polích, na lukách, ale nejraději u řeky, lemované hustou hradbou topolů, vrb, olší, javorů, osik a ptačího zobu.

Практичне заняття 2.
VĚTY PODLE ČLENITOSTÍ. ZVLÁŠTNOSTÍ VĚTNÉHO
ČLENĚNÍ. SLOVOSLED.

1. Věty jednočlenné a dvojčlenné.
2. Jednočlenné věty slovesné a neslovesné: jmenné, citoslovečné.
3. Jednočlenné věty infinitivní; příslovečné a částicové.
4. Oslovení a citoslovce.
5. Samostatný větný člen. Vsuvka.
6. Pořádek slov v české větě. Zvukové prostředky věty.

Základní studijní literatura

1. Havránek B., Jedlička A.: *Česká mluvnice*. Vyd. 2. Praha 1963.- S.329-341.
2. Havránek B., Jedlička A.: *Stručná mluvnice česká*. Praha 1998. - S.149-154.
3. Kopečný F.: *Základy české skladby*. Vyd.2. SPN. Praha 1962.- S.289-290, 314-325.
4. Trávníček F.: *Mluvnice spisovné češtiny*. Část 2. Praha 1951. – S. 640-658.
5. Граматика чеської мови (Андерш Й.Ф., Матвієнко Т.І., Неруш Г.І. та ін). — К.: Наукова думка, 1992.- С.248-251, 267-280.

Законспектуйте статті / Přípravte konspekt článku:

1. Šoltys, O.: K problematice neslovesných vět v češtině. In: Přednášky z 28. běhu Letní školy slovanských studií v roce 1984. Praha, SPN 1986.

Граматичні вправи / Gramatická cvičení

1. Rozlište věty dvojčlenné a jednočlenné. Pokuste se nahradit některé věty jednočlenné větami dvojčlennými a obráceně.

V zimě se již ve čtyři hodiny odpoledne stmívalo. Z komína vycházel hustý kouř. V neděli bylo nesnesitelně horko. Letní vedra vrcholila. Kolem třetí hodiny se prostíralo ke kávě. Cestu do kopců bylo jasně vidět. Napadlo hodně sněhu. Slyšíš hudbu? Není mi dobře. Cítím bolesti v zádech. Do cíle doběhlo v očekávaném čase pět štafet. Zákaz parkování motorových vozidel. Jde mi o všechno. Zůstaňte sedět! Už se ani nehni! Příklad k nádraží. Už je po svátcích.

2. Určete, které věty jsou jednočlenné (větné ekvivalenty) a které dvojčlenné.

Setmělo se. Je mi špatně. Bolí mě hlava. Bolí mě v krku. Nechod' mi na oči! Mrzne. Babička. Domek u lesa byl malý. Padá sníh. Sněží. Okouzlující pohled! Nekuřte! Nevyklánět se z oken! Zedníci stavěli dům. Těšíme se na brzkou shledanou. Prší. Nemluvit ! V drobnémstudeném dešti se nám šlo velice obtížně. Ve stánku prodávali upomínkové předměty. Jaro začínalo pěknými slunečnými dny. Z okna bylo vidět lesnaté horské stráně. Vpřed! Tíše!

3. Věty jednočlenné převed'te na dvojčlenné.

Mrzlo. Začalo sněžit. Nekuřit! Je mi smutno. Psst! Běžet! Nahlas! Chutnalo mi. Schylovalo se k bouři. Často se tam zpívalo. Bolí mě od rána v krku. Blýská se. Smráká se.

4. Věty dvojčlenné převed'te na jednočlenné.

Nezlobte! Začal padat drobný déšť. Nenaahýbejte se z oken! Vraťte se zpátky. Viděli jsme panorama Prahy. Mám bolesti v zádech. V kamnech zapraskal oheň.

5. Vyhledejte věty se samostatným větným členem, všimněte si postavení větného členu a určete jeho druh. Věty bez samostatného větného členu obměňte ve věty s takovým členem a řekněte, čím se od sebe liší

Poezie je neustálé objeovávání nových oblastí a nových souvislostí života. Vlasta s Mášou, ty si na tom naopak zakládaly. Fotbal je láska, někdy dokonce vášeň. To je nepěkný jev, taková smířlivost s nepoctivostí. V Telči, tam se nám líbilo. Připravit a pěkně zabalit takový dárek je úkolem prodavače. Kroje, tance a písně, to pomalu bude už jen záležitostí souborů. Holkám, těm uměl poroučet. Mašiny - to bylo odjakživa moje. Bylo mně ho líto, toho starého člověka. Taková sbírka známek, to je věčné dobrodružství.

6. Užijte v nás leduj ich větách samostatný větný člen:

Odkaziva měl rád děti. Tvoje přílišná důvěřivost byla chyba. Přesvědčovat a organizovat mladé lidi byla jeho vášeň. Starostí měl stále dost. Naše maminka se něco nastará. Martinská husa nám chutnala

7. Doplněte v následujících větách čárky:

Takové kolo lidí to je div pro sebe. A o čem se ti zdálo tati? Hudba ta dovede uchvátit. Prázdniny to je zaklánači slovo. Kdybyste ho znal pane listonoši jistě byste věděl že se mu může ledacos přihodit. Haló je

tu někdo? Až mě budeš Jiříku potřebovat vzpomeň si na mě. Co by se mu stalo stařečku? Inu já si tedy na chvílku sednu. To je zlý živel ta voda. Uděláme to jinak přátelé. Ó to je překvapení. Jan zdvihl vám ten náklad lidé zlatí sám a sám

8. Rozlište vsuvky a vložené vedlejší věty.

Uprostřed místnosti, kde na mě dopadal aspoň pruh světla štěrbinou v okenici, cítil jsem se přece jen bezpečnější. Často jsme se natáhli pod borovici - jako divoká zvířata jsme chtěli vidět, ale nebyt viděni - a tiše jsme si celé dlouhé hodiny povídali. Sestra bydlela v sousední vsi, která - stejně jako naše vesnice - tvoří už předměstí okresního města. Představa, že bude odměněn, ho velmi povzbuzovala. Tohle je, promiňte mi to přirovnání, prababička tohoto stroje. Člověk, který si nevěří, nic nedokáže. Mému bratrovi (chodí teprve do 1. třídy) se líbí obrázky Josefa Palečka. Ona je už opravdu, že to tak musím říct, trochu dětinská. Jedné noci -bylo to po těch velkých deštích - se najednou ozvala dutá rána, něco zarachotilo a zapraskalo a pak zas bylo ticho.

9. Vyhledejte věty neúplné a řekněte, které větné členy v nich chybějí. Věty neúplné doplňte na věty úplné a všimněte si, v jakých situacích se neúplné věty užívají.

„A do kolika umíš počítat?“ „No, aspoň do deseti,“ řekl František. - Byla již příliš unavena. Nemohla dále. - Čím blíže k domovu, tím více mu bušilo srdce. - Brání se a myslím, že právem. - Už se vrátil tatínek? Ještě ne. -Dva velké a jeden dětský. - Ještě mi ukaž cestu. Milerád. -Co s tím zbytkem? - Maminka pořád, že mě nepustí. -Dědeček se pustil po silnici. Celý ten zástup lidí s ním. -Další, prosím. - Je libo? - Pořádek dá mnoho práce a nepořádek ještě víc. - Veverka skákala ze stromu na strom a kuna za ní. - „Než se do jablek pustíme, každý z nás si jedno rozřízne, abychom se doveděli, zůstaneme-li . budoucí rok naživu.“ „Táto, nejdřív vy.“ „Ne, nejdřív host.“ - Vlak odjíždí v deset třiapadesát. - Když se vrátil ze školy, běžel rovnou k motorku, a motorek nikde. - Vy jste jim věřil? Zpočátku ano.

10. Obměňujte různým způsobem pořádek slov v následujících větách a řekněte, co se v upravených větách nově sděluje.

Božena Němcová žila dvě léta v Nymburce. Upozorněte mě včas na začátek vysílání. Našel jsem to až večer. V poslední chvíli zachránil trosečníky ledoborec Krasin. Nemáme žádné zprávy o bratrovi. Tak

bychom nic nepoznali. Včera jsem s vámi o tom mluvil. Viděl Jeníka před domem. Maminka slyšela všechno z kuchyně.

Vzor: V Nymburce žila Božena Němcová dvě léta. (Nově se vypovídá o délce pobytu B. Němcové v Nymburce.) V Nymburce žila dvě léta Božena Němcová. (V řeči o Nymburce se nově vypovídá, že tam žila B. Němcová.) Atd.

11. Utvořte věty, aby v nich bylo to, co je nové, nejdůležitější, vyjádřeno následujícími výrazy:

zajímavý, bratranec, dobře, zítra, v okně, knihu, oba, překvapena, hosté, půl hodiny, včas, do města.

Vzor: Jeho názor byl velice zajímavý.

12. V následujících větách obměňte pořádek slov tak, aby se důraz kladl postupně na jednotlivé výrazy:

Na jaře se k nám vracejí zpěvaví ptáci. Při učení a opakování používejte mapu. Sestra již od deseti let pomáhala matce při obsluze.

13. Upravte pořádek slov v následujících větách tak, aby vyjádření bylo jasné a srozumitelné:

a) Zarostlé pole plevelem mnoho úrody nepřinese. Chodil pod ovocem obsypanými stromy. Nádraží se plnilo přestupujícími lidmi z osobního vlaku do rychlíku. Přerušená doprava vánicí byla brzy obnovena. Na kraji silnice ležel rozbitý vůz neopatrností šoféra. Do před stavením stojícího topolu uhodil blesk. Mám rád smažené vdolky na sádle. Spatřil jsem jedoucí auto velikou rychlostí. Do posledního místečka naplněný vlak cestujícími konečně vyjel z nádraží. Zakoupené zboží v jiné prodejně hlaste u pokladny.

b) O půl hodiny později byl tento pohyb a neklid vyzařující atlet při tiskové konferenci obdivuhodně klidný. Pak se latka (při vysokém skoku žen) zvýšila na u nás nevídaných 195 cm. Proběhnout se rosou zvlhlou loukou a pořádně se rozhýbat - to patří k prázdninám. Zdaleka ovšem nešlo o v sebe uzavřeného chlapce. Stejný závod mužů přinesl vynikající souboj Nováka s o pět let mladším Jelínkem

Практичне заняття 3.

VĚTA JEDNODUCHA. ZÁKLADNÍ VĚTNÉ ČLENY. SHODA PODMĚTA A PŘÍSUDKA.

1. Věta holá, rozvitá, věta s několikanásobným podmětem nebo několikanásobným přísudkem.
2. Základní členy větné ve větě dvojčlenné.
3. Podmět. Způsob vyjádření podměta.
4. Podmět vyjádřený a nevyjádřený. Podmět všeobecný.
5. Přísudek. Způsob vyjádření přísudku.
6. Přísudek slovesný a jmenný (se sponou a beze spony).
7. Shoda přísudku s podmětem.

Základní studijní literatura

1. Havránek B., Jedlička A.: *Česká mluvnice*. Vyd. 2. Praha 1963.- S. 342-352.
2. Havránek B., Jedlička A.: *Stručná mluvnice česká*. Praha 1998. - S.154-160.
3. Kopečný F.: *Základy české skladby*. Vyd.2. SPN. Praha 1962.- S.294-300, 155-187.
4. Trávníček F.: *Mluvnice spisovné češtiny*. Část 2. Praha 1951. – S.658-661.
5. Граматика чеської мови (Андерш Й.Ф., Матвієнко Т.І., Неруш Г.І. та ін). — К.: Наукова думка, 1992.- С. 214-224.

Законспектуйте статті / Přípravte konspekt článků:

- 1.F. Daneš: O větných členech obecně. In: *Věta a text*. Praha, Academia 1985 s. 64 n.
2. Kučerová, I.: Subjekt-predikátová shoda v češtině: Univerzální mechanismus, nebo jedinečná forma? In: *Čeština – Univerzália a specifika*. Praha 2002.
3. Veselovská, L.: Struktura subjekt-predikátové shody. In: *Čeština- Univerzália a specifika* 4. Praha 2002

Gramatická cvičení

1. Rozlište, v kterých větách je podmět nevyjádřený a v kterých podmět všeobecný.

V květnových dnech uctíváme památku padlých hrdinů. Tento lék prodávají jen na lékařský předpis. Říkali mu Paleček, protože byl nejmenší ze všech. Za týden pojedeme na hory Rozmáchl se a uťal

větev jednou ranou. Krve by se j v něm nedořezal. Vytratil se, než bys řekl švec. S poctivostí nejdál dojdeš. Voda k praní se změkčí, když do ní přidáme sodu. Počkejte na ně, hned se tu objeví. Kam ho ráno postaví, tam ho večer najde. Měli bychom jít spát. Loudali jsme se kolem výkladních skříní. Podívej se, jestli nejedou s mlékem. Zavrtěl jsem hlavou. Mám pro vás zajímavou zprávu

2. Vyhledejte ve větách podmět a určete, jde-li o podmět holý, rozvitý nebo několikanásobný.

Větve stromů se větrem polámaly. Podél břehů potoka se táhly louky, zahrady, pole, lesíky i nízké chalupy. Bílé střechy splývaly s okolím. Pomalu se vlekly dny, týdny, měsíce. 5. Lidé spěchali na mši. Moje oči tékaly z místa na místo. Horský kraj rázem utonul v divoké sněhové vánici. Pozornosti návštěvníků se těšili dravci, šelmy i plazi. Zeměpis a přírodopis byly moje nejoblíbenější předměty. Minulou noc hvězdy nevyšly.

3. Vyhledejte v následujících větách nevyjádřený podmět.

Ještě si to musím rozmyslet. Praha je jedním z nejkrásnějších měst na světě. Narodil se v desetičlenné rodině. Přineste si do školy listy rozličných stromů. Jirka se včera večer vrátil. Zase jste přišli pozdě. Nepoznáváte mě? Při rozloučení všichni Pavla objímali. Už jsi u nás dlouho nebyl. Princezna se smála a tleskala. V noci mě vyplašilo ťukání na okno. Bydleli jsme v malém domku na kraji města. Všude ve stáncích prodávají upomínkové předměty. Říkají, že v těch končinách rostou hodně houby. Mívají tu výbornou zmrzlinu.

4. Rozlište věty s podmětem nevyjádřeným a s podmětem všeobecným.

U pramene léčivé vody vystavěli kapličku. Na ulici jsem se stal středem pozornosti. Vyhlíželi jsme netrpělivě autobus. Raněného uložili na pohovku v kuchyni. Na pouti prodávali růžovou vatu. Dověděl jsem se to až v úterý. Říkali mu bratr Paleček. Mívají tu výbornou zmrzlinu. Budete si ještě něco přát? Půjдете s námi? S poctivostí nejdál dojdeš. Při otravě plynem zavádíme umělé dýchání.

5. Určete podmět a přísudek (u přísudku i druh).

Na nástupišti netrpělivě čekaly děti. Buďte vždy čestní. Zase jste přišli pozdě. Martinova sestra se stala lékařkou. Bude nám jistě o svých zážitcích vyprávět. Tisíce diváků zaplnily tribuny. Za plotem zahrádky se ozvalo nečekané hurá. Červnové ráno bylo opravdu překrásné. Náš nový psík byl poněkud slabý. Jan byl zvědavý chlapec. Včera večer

jsem nemohl usnout. V blízkém lese jsou samé smrky. Včerejší večer byl mlhavý. Jirka se začíná bát přijímacích zkoušek. Babička se stala rádkyní svých vnoučat. Můj bratr opět zdrav.

6. Kterým slovním druhem je vyjádřen podmět?

Před školou stál hlouček děvčat. Vtom někdo tiše zaklepal na dveře. Já vám věřím. Moudřejší ustoupí. Kdo přišel poslední? Nebylo snadné dosahnout na kliku. To ví každý. Pracující se shromáždili na nádvoří továrny. Vy mě nepoznáváte? Z ničeho nic se začalo dít něco strašidelného. Každé proč má své proto. To už přestává všechno. Sytý hladovému nevěří. Nikdo neměl v úmyslu nic zlého. Včely pěstovali naši předkové od nepaměti. To se ti povedlo. Dopravní letadlo řídil zkušený pilot.

7. Ve větách vyhledejte přísudek a určete, kterým slovním druhem je vyjádřen.

Fialky kvetou na jaře a na podzim kvete vřes. Ulice byla prázdná. Čistota půl zdraví. Někdo se rád směje. Honza hop z peče dolů. Dveře jsou zavřené. Každý hospodářem na vém pracovišti. Jeho pohled se stával nejistým. Kniha – nejlepší přítel. A myš šust do své díry. Bramborý jsou ve sklepech. Uhlík je základní látkou pro stavbu organické hmoty. Návrat z hor ve středu večer. Honzík je nadaný a skromný chlapec. Špatná hra zadních řad domácího mužstva rozhodla o výsledku.

8. Doplňte koncovky příčestí v následujících větách. Zdůvodněte psaní -i/-y.

Vrabci se vrhal- hned vlevo, hned vpravo, aby ulovil- nějaké sousto, a čimčaroval-, až uši zaléhal-. Na blízké stráni plapolal- ohně. Mnohé vzácné rostliny byl- zachráněn- v přírodních rezervacích. Nad záhony létal- motýli a bzučel- včely, hlubokým tónem se ozýval- čmeláci a po lodynách hbitě běhal- slunečka. Dívky tvrdil-, že u řeky spatřil- pestré ledňáčky, kteří číhal- na rybky. Dni se vlekl- nekonečně. Právě hlásil- v rozhlase přesný čas. Zalíbil- se mi Dvořákovy Slovánské tance. Okenka svítíl- do noci. Přední české orchestry byl- pozván- do ciziny, aby tam koncertoval-.

9. Doplňte koncovky příčestí v následujících větách.

Když se Olga, Eda a Dáňček vrátil- od rybníka, přemýšlel-, jak by nejlépe využil- posledního dne volna. Tatranští velikáni se těšil- pozornosti návštěvníků hor. Bylo sychravo a padal sníh, ulicemi

projížděl- auta. Máma s lucinkou se tlačil- v obchodním domě, kde si lidé prohlížel- hračky a sportovní potřeby. Všechný rozhlasové stanice vzsílal- reportáže z mistrovství Evropy v ledním hokeji. Na hřiště přišl- dvě starší ženy, sedl- si na lavičku a cosi pletl-. Priběhl- chlapci a děvčatka y mateřské školy.žáci a jejich učitelka vyšl- ze školy a zamířil- k hřišti.

Практичне заняття 4.

ROZVIJEJÍCÍ ČLENY VĚTNÉ: PŘEDMĚT, PŘÍVLASTEK A PŘÍSTAVEK.

1. Rozvíjející členy větné.
2. Předmět (objekt). Vázby předmětových sloves a přídavných jmén.
3. Předmět několikanásobný, rozvíjený.
4. Přívlástek (atribut). Přívlástek shodný a neshodný; několikanásobný, rozvíjený. Přívlástek těsný a volný.
5. Přístavek (apozice).

Základní studijní literatura

1. Havránek B., Jedlička A.: *Česká mluvnice*. Vyd. 2. Praha 1963.- S. 353-365.
2. Havránek B., Jedlička A.: *Stručná mluvnice česká*. Praha 1998. - S.160-165.
3. Kopečný F.: *Základy české skladby*. Vyd.2. SPN. Praha 1962.- S.193-228.
4. Trávníček F.: *Mluvnice spisovné češtiny*. Část 2. Praha 1951. – S.661-668.
5. Граматика чеської мови (Андерш Й.Ф., Матвієнко Т.І., Неруш Г.І. та ін). — К.: Наукова думка, 1992.- С. 226-234, 241-245.

Законспектуйте статті / Přípravte konspekt článků :

1. Hrbáček J.: Pokus o výklad přístavkového vztahu. SaS, 33, 1972, s. 223 n.
2. Hrbáček, J.: Přívlástek v češtině z hlediska jazykové správnosti.In: Přednášky z 29. běhu Letní školy slovanských studií v roce 1985. Praha, SPN 1987.

3. I. Nebeská: K vyjadřování předmětu a příslovečného určení v češtině. NŘ, 66, 1984 s. 10 n. Daneš, F.: Věta a text. Praha 1986.
4. F. Štícha: Komunikativní a jazyková funkce lexikálního nevyjádření objektu ve větě. NŘ, 75, 1995, s. 225 n.

Граматичні вправи/ Gramatická cvičení

1. *Vyhleďte ve větách předměty.*

Zaslechl jsem rozčilené hlasy. Hana dočetla knížku veršů. Pozoroval jsem rybičky v akváriu. Na letním táboře jsem často vzpomínal na rodiče. Odpolední vedro nás velmi unavilo. O čase jsem neměl ani zdání. Znovu jsem slyšel šplouchání moře. Hostitelka přinesla čerstvé vdolečky. Nejraději nosím svetr vlastní výroby. Staré vrby smáčely větve ve vodě. Eva hraje na zobcovou flétnu. Na nádraží mu ukradli všechny doklady.

2. *Vyhleďte ve větách předměty holé a několikanásobné.*

Břevnovský opat přivítal prezidenta republiky a ostatní hosty. Před krbem jsem spatřila oba psy. Hostitelka přinesla čaj a sušenky. Pozoroval ostružiní, pryskyřníky, bolehlavy a pampelišky. Obchody se starožitnostmi vykupují cenné staré předměty. Proud řeky valí kaménky, písek, bahno a drobné valounky. Zoologická zahrada kupuje pro opice a cizokrajné ptáky tropické a subtropické ovoce. Silný škraloup ledu pokryl močály, bažiny a potoky. Dobytek spásal obecní louku. Před cílem jsme museli přebrodit řeku.

3. *Užijte následujících sloves a přídavných jmén ve větách a doplňte jejich význam vhodnými předměty (holými, rozvitými, několikanásobnými).*

Budete-li na pochybách, užijte Slovníku spisovné češtiny.

Účastnit se, vzpomínat, podívat se, pochutnat si, přemýšlet, zabývat se, dosáhnout, učit se, neplýtvat, obchodovat, rozumět, bát se, známý, dbalý, podobný, závislý, být pyšný, být spokojen.

4. *Obměňte následující věty tak, aby se z podmětů staly předměty. Užijte podle možností také podmětů všeobecného.*

Vdolky se u nás pekly každý týden. Na trhu se prodávaly vladykům a zemanům nádoby, šperky, látky, vína i zbraně. Hmyzožraví ptáci a mladí bažanti v zoo se krmí mravenčími kuklami. V našich přehradách

se loví líni, štiky, okouni, karasi, kapři, cejni a candáti. Na výstavě drobného zvířectva se vystavovali holubi, pávi, kohouti, slepice, perličky, krůty, krocani a kálíci.

5. Rozlište přívlastek shodný a neshodný.

Z hlubin vesmíru vycházel modravý měsíc. Přípravy na ples byly v plném proudu. Velké krůpěje deště padaly na kamennou dlažbu. Naš učitel je vášnivý rybář. Zimní krásy našich hor poznávají turisté i lyžaři. Rozlehlá budova školy byla o prázdninách prázdná. Za naší vesnicí se rozkládá smrkový les. Zasunovací stěna oddělovala malý pokoj s knihovnou. Polévkové koření zlepšuje její chuť. Touha vrátit se domů ho nikdy neopustila. Všichni jsme se těšili na návrat domů. Na stole leží moje pero.

6. Přívlastky shodné změňte na neshodné.

Noční přísvit vrhal na dlaždice stíny. Vtom se mezi stromy začervenala došková střecha. Pokoj byl zalit měsíčním světlem. Z lesa bylo slyšet holubí houkání. Vzduch prosycovala podzimní vůně. Rád se dívám na pamětnické filmy. Dešťové kapky padaly na střechu. Nejdříve se probouzejí Letenské sady. Štěrk mizel pod mechovou vrstvou. Počasí nám umožnilo sázet salátové sazeničky.

7. Přívlastky neshodné změňte na shodné.

Přípravy na ples byly v plném proudu. Na jaře změkly stráně Vltavy zelení bříz. Vystoupil jsem na kamennou hráz. Uprostřed zahrady byly záhony tulipánů a pivoněk. Rádi poznáváme krásy hor. Ke zřícenině hradu se dostanete po červené značce. Ulice města září světly neonů. Vypravili jsme se na krkonošské hřebeny. Cesta lesem byla příjemná. Nad vrcholy hor vystupoval tmavý mrak.

8. Rozlište přívlastky několikanásobné a postupně rozvíjející a doplňte čárky.

Nejstarší zachovaná lékařská kniha pochází z Číny. Do pokoje vstoupila vysoká štíhlá urostlá dívka. Čekal na nás dlouhý únavný vyčerpávající den. V dálce se objevily první šedivé střechy stavení. Naše babička byla hodná obětavá pracovitá a skromná žena. Hana je sympatická usměvavá milá a zdvořilá dívka. Bylo krásné zasněžené prosincové odpoledne. Každé jaro pokrývají pampelišky zahradu něžnými žlutými kvítky. Čerstvě posečená tráva vydávala sladkou sennou vůni. Lucie obývala krásný slunný pokoj. Vtipná veselá i

užitečná zábava příjemně ubíhala. Tým skokanů na lyžích překvapil na zimních olympijských hrách.

9. Vyhledejte v následujících větách přívlastek volný a těsný, přístavek a doplňte čárky.

Hračky rozházené po pokoji svědčily o přítomnosti dětí v bytě. Jídelní stůl pokrytý svátečním ubrusem se prohýbal pod množstvím dobrot. Přiblížily se prázdniny nejkrásnější část roku. Zděná kaplička stojící pod zkroucenými větvemi staré jabloně mě upoutala svou tichou krásou. Jediný blesk skolil lípu staletou strážkyni chalup krčvicích se kolem ní. Kopečky jsou na mapě natřeny plavou barvou podobající se vyschlé hlíně. Okolo zahrádky mého dětství tekł potok zacloněný vrbami a olšemi. Sportovci reprezentující naši republiku na mistrovství Evropy příjemně překvapili vynikajícími výkony. Gotická katedrála slavnostně osvětlená ze stran i zezdola se tyčila před námi. Roli Libuše nejmladší Krokovy dcery a české kněžny mnohokrát vytvořila Marie Podvalová.

10. Rozlište přívlastek postupně rozvíjející a několikanásobný a doplňte čárky. Všimněte si, jaký je mezi těmito druhy přívlastku rozdíl.

Za nárožím se vynořila šedivá nemocniční budova. Otevřeným oknem doléhal dlouhý táhlý nepřetržitý hukot velikého města. Jednoho krásného dubnového odpoledne jsem se s tatínkem a s Radkem vracel z vycházky po Praze. V mládí je život snadný a lehký jasný a přímý. Jana je zdvořilá přátelská usměvavá sympatická dívka. Na Velké Javořině se po desetiletí setkávali čeští a slovenští vlastenci. Bratranec přišel na nádraží a vyhlížel mě v drobném studeném dešti. V stáncích se prodávají pohlednice a také nevkusné upomínkové předměty. J. K. Tyl se již v mládí osvědčil jako dobrý divadelní organizátor. Na vrcholu Milešovky je naše významná meteorologická stanice.

11. Rozlište přívlastky několikanásobné a postupně rozvíjející a doplňte čárky.

Nejstarší zachovaná lékařská kniha pochází z Číny. Do pokoje vstoupila vysoká štíhlá urostlá dívka. Čekal na nás dlouhý únavný vyčerpávající den. V dálce se objevily první šedivé střechy stavení. Naše babička byla hodná obětavá pracovitá a skromná žena. Hana je sympatická usměvavá milá a zdvořilá dívka. Bylo krásné zasněžené prosincové odpoledne. Každé jaro pokrývají pampelišky zahradu něžnými žlutými kvítky. Čerstvě posečená tráva vydávala sladkou sennou vůni. Lucie obývala krásný slunný pokoj. Vtipná veselá i

užitečná zábava příjemně ubíhala. Tým skokanů na lyžích překvapil na zimních olympijských hrách.

12. Rozlište přívlastek volný a těsný podle toho, zda může být beze změny smyslu věty vypuštěn, nebo nikoli, a doplňte čárky.

Z komínku vyvedeného v boční fasádě se mocně kouřilo. Nejraději vzpomínáme na léta strávená doma. Zahrada obehnaná zrezivělým drátěným plotem byla široká nejméně sto metrů. Na stole ležela žlutá obálka s mým jménem napsaným kostrbatým písmem. Těch deset posledních dnů prodloužených deštěm a podzimním větrem se táhlo do nekonečna. Batoh nepředstavitelně napěchovaný a se všemi kapsami nadtími vážil patrně víc než já. Z okna bylo vidět lesnaté horské stráně zalité měsíčním světlem. Jedno z oken zámku sahajících od podlahy až ke stropu bylo otevřené. Kam pohlédnu, všude se zrcadlí jezírka vytvářená rozpuštěným sněhem.

13. Vyhledejte v následujících větách přívlastek volný a těsný a přístavek a doplňte čárky.

Hračky rozházené po pokoji svědčily o přítomnosti dětí v bytě. Jídelní stůl pokrytý svátečním ubrusem se prohýbal pod množstvím dobrot. Přiblížily se prázdniny nejkrásnější část roku. Zděná kaplička stojící pod zkroucenými větvemi staré jabloně mě upoutala svou tichou krásou. Jediný blesk skolil lípu staletou strážkyní chalup krčících se kolem ní. Kopečky jsou na mapě natřeny plavou barvou podobající se vyschlé hlíně. Okolo zahrádky mého dětství tekla potok zacloněný vrby a olšemi. Sportovci reprezentující naši republiku na mistrovství Evropy příjemně překvapili vynikajícími výkony. Gotická katedrála slavnostně osvětlená ze stran i zezdola se tyčila před námi. Roli Libuše nejmladší Krokovy dcery a české kněžny mnohokrát vytvořila Marie Podvalová.

14. Užijte ve větách následující výrazy jako přístavky (v různých tvarech):

rodiště Bedřicha Smetany, držitel olympijské medaile, známá opera Antonína Dvořáka, Otec vlasti, herec Národního divadla, kapitán našeho národního mužstva, dcera sedláka ze Žernova, nejlepší tenista roku.

Практичне заняття 5.

ROZVIJEJÍCÍ ČLENY VĚTNÉ: DOPLŇEK; PŘÍSLOVEČNÉ URČENÍ.

1. Doplněk. Způsob vyjádření doplňka.
2. Doplněk shodný a neshodný.
3. Několikanásobný doplněk.
4. Rozvitý doplněk.
5. Příslovečné určení. Způsob vyjádření.
6. Druhy příslovečného určení podle obsahového významu.

Základní studijní literatura

1. Havránek B., Jedlička A.: *Česká mluvnice*. Vyd. 2. Praha 1963.- S. 365-371.
2. Havránek B., Jedlička A.: *Stručná mluvnice česká*. Praha 1998. - S.165-166.
3. Kopečný F.: *Základy české skladby*. Vyd.2. SPN. Praha 1962.- S. 229-254, 260-269.
4. Trávníček F.: *Mluvnice spisovné češtiny*. Část 2. Praha 1951. – S.668-670.
5. Граматика чеської мови (Андерш Й.Ф., Матвієнко Т.І., Неруш Г.І. та ін). — К.: Наукова думка, 1992.- С.234-241, 245-248.

Законспектуйте статтю / Přípravte konspekt článku:

- 1.F. Daneš: K tzv. doplňku. In: *Věta a text*. Praha, Academia 1985.

Граматичні вправи / Gramatická cvičení

1. Ve větách určete doplňky.

Připadala jsem si opuštěná. Milada jí ráda zmrzlinu. Vít byl jmenován zástupcem vedoucího. Vraceli jsme se unavení. Děvčata tancovala bosa. Petr se vyučil zedníkem. Otec si vše opravoval sám. Plzeň mi připadala hlučná. Eva se cítila spokojená a šťastná. Mirek zůstal nakonec opuštěný. Zastihl jsem doma bratra rozčileného. Petr se vyučil zedníkem. Ivan doběhl závod druhý. Petra přiběhla udýchaná. Ondřej se vrátil živ a zdrav.

2. Určete, ve které větě je doplněk a ve které přísudek jmenný se sponou.

a) Večer jsem byl bezstarostný a čilý. Večer jsem se cítil bezstarostný a čilý. Havíři tu stáli nerozhodní. Havíři byli nerozhodní.

Bratr se vyučil opravářem lokomotiv. Bratr se stal opravářem lokomotiv. Po této zkušenosti se liška stala opatrnější. Po této zkušenosti liška působila jako opatrnější. Město vypadalo tiché a liduprázdné. 10. Město bylo tiché a liduprázdné. INěkterý starší člověk se necítí už zcela zdravý. Některý starší člověk už není zcela zdrav.

b) Teď si všiml, že stavení vůbec není červené, ale šedivé. Horoleyci se cítili úplně vyčerpaní. Obloha byla zatažená, mraky nám připadaly těžké jako z olova. Vrátka do zahrady bývala pootevřená. Po této zkušenosti se liška stala opatrnější a nedůvěřivou. Cizinci stanuli na Hradě nadšeni krásou Prahy. Město je tiché a liduprázdné. Její hlava se zdála veliká. Ani jedno oko nezůstalo suché. Proti ostatním děvčatům jsem byla drobná a malá. Pravidelným cvičením se stáváme otužilými. Vzpomínka na prázdniny byla už jen šťastnou pohádkou.

3. Ve větách určete doplňky.

a) Zahradu zalévalo měsíční světlo. Vyprovodila jsem spolužačku ke dveřím. Budova naší školy je obrovská. Z šedé oblohy se sype sních. Sál byl plný obrazů. Jirka vypravoval o zájezdu chlapcům a děvčatům. Všichni zemědělci se odpovědně připravují na žňové práce. Vycvičení psi zachytili stopu zajíce. Mladý lovec si vyšel ráno do lesa. Pokosená tráva voněla do otevřených oken. Ve vysoké trávě se objevila hlava s velkým klem. Před dávnými časy pokrývaly krajinu rozsáhlé lesy. Včera mně sestra přinesla lístek do Národního divadla. Karkulka přinesla babičce košíček s bábovkou. Malé děti se tísnily kolem rozbitého umyvadla.

b) Na Staré bělidlo přicházeli každoročně četní hosté z okolí. Nemluvně bylo zachráněno jako první. Letos začneme realizovat velmi nákladnou rekonstrukci hradu. Byl pozván do Ameriky jako náš špičkový odborník. Dopravní situace světových velkoměst je velmi složitá. Květinu malého prince jsem poznal velice brzy. Racky i čápy vidíval na svých toulkách velice často. Každá matka by ráda viděla své děti šťastné. Žáci se sešli ve třídě k projednání příprav na školní akademii. Přes nepříznivé počasí začali zemědělci sklízet obilí včas. Za pěkného počasí jsme chodili na koupaliště. Malý chlapec spal velmi tvrdě. Vlád'a nemohl jít pro nemoc do školy. Záhonek fial a hledíků zakryl otvor zasypaného sklepa. V nejjihnější části Afriky žijí obrovští kapštii lvi. Po mé pravé straně začínalo slunce růžovět za stuhami mraků. Přes časné ráno a jasné nebe ležel nad městem jemný opar. Průhledný opar soumraku tiše naplňoval ulici. Na Ledném vrchu

se chlapci usadili na kmenech pokácených dubů. Do hlediště se pomalu začínali trousit lidé.

4. Užijte různých tvarů přídatných jmen ve větách jako doplňku:

Šťastný, zdravý, svěží, zmatený, unavený, zklamaný, ustrašený, udivený, polekaný, bledý, promačený.

Vzor: usmívala jsem se, neboť jsem se cítila šťastná.

5. Obměňte věty tak, aby obsahovaly doplněk.

Protože jsi můj přítel, rád ti pomohu. Jel tam ve funkci vedoucího delegace. Protože jsem nekuřák, nechapu, proč lidé tolik kouří. Protože jsem starší, neradím vám to. Pracovala na vzslanectví ve funkci překladatelky. Ještě když byla studentkou, chodila hodně do divadla. Když byl mladý xhlapec, sbíral známky.

Vzor: *Řeknu ti to, proto že jsi můj přítel. — Řeknu ti to jako svému příteli.*

6. Ze dvojic vět tvořte věty s doplňkem podle vzoru.

Jarka vběhla do pokoje. Byla rozčilená.- Všichni odešli domů. Byli spokojeni. Potkali jsme Vladimíra. Byl zamyšlan.- Zanechali jsme Vlastu v pokoji. Byla uklidněná.- Mírek stál na chodbě. Byl opřen o zeď.- Věra sedí na posteli. Je smutná. – Jirka vchází do třídy. Je první. – Nechali jsme Petra doma. Byl samotný. – Našli jsme branku. Byla zavřená.

Vzor: *Marta se vrátila domů. Byla veselá. - Marta se vrátila domů veselá..*

7. Vyhledejte příslovečná určení místa, času, způsobu.

Sousedova zahrada vypadá úhledně. Radek sedí na zahrádce. Kolem lucerny kroužilo hejno mūr. Oheň se pomalu rozhořival. Lidé mě lhostejně mýjeli. Otočil jsem se k západu a spatřil jsem sněhobílý vrchol tyčící se za tmavým lesem. Hana začala brzy psát. Mluv pomaleji. Na Moravě jsou lidé upřímnější. Za chvílku zazněl telefon znovu. Dál už musíme jít pěšky. Vlak se pohyboval pomalu. Ráno pokrývaly oblohu husté mraky. Zítřa si přispím. Nesmíš mluvit rychle.

8. Vyhledejte příslovečná určení míry, příčiny, účelu, podmínky a přípustky.

Zameškal jsem vyučování pro nemoc. Půjdeme do lesa na houby. Voda se vaří při 100 stupních. Při vši opatrnosti jsem už několik talířů rozbila. Chlapec se trásl zimou. Sešli jsme se k oslavě narozenin. Bez

receptu lék nedostanete. Přes nepříznivé podmínky vrtulník vzlétl. Kvůli bolesti břicha musel jít k lékaři. Při vši opatrnosti jsem si na volejbalovém soustředění zlomil ruku. Při prvních příznacích bolesti ihned vyhledejte lékaře. Šel tam i přes kamarádovo varování. Divadlo je kvůli rekonstrukci zavřeno. Zítřka k nim půjdeme na návštěvu. Z vděčnosti jsem se k nim přidal. Autobus se pohyboval velmi pomalu.

9. Určete příslovečná určení a povězte, jsou-li holá, rozvitá nebo několikanásobná.

Nad Brnem

Na Ledném vrchu se chlapci usadili na kmenech pokácených dubů. Odpočívali. Y Ledného vrchu se jim otevřel pěkný pohled. Na východě viděli Brno. Pod ním svítila hladina Svatky. Vzadu na obzoru, napravo od Hadích kopců, ztrácela se v dálce Líseň. Dunění děl bylo zde na kopci slyšet silnější než prve v lese. Najednou spatřili, jak na několika místech vystupuje z Brna těžký černý kouř... největší mrak kouře se rozprostíral nad Židenicemi, Novými Černovicemi a Komárovem.

(Podle J.V.Plevy)

10. Souhrnné cvičení - určete druh příslovečného určení:

Vojáci stáli na můstcích. Šli jsme spát pozdě večer. Jakub se na chvíli odmlčel. Na konci ulice jsem zahlédl pod lampami tmavou postavu. Máma poslala Helenku do obchodu. Domů jsme se vraceli lesem. Při troše opatrnosti se nemusí nic zlého stát. O prázdninách jsme chodili do lesa na maliny a borůvky. Při horečce stoupá počet dechů. Přes své mládí byl velice vážný. Nad hlavou se mi třepotají letky ptáků. Nohy se mi slabostí podlamovaly. Nebylo vidět ani na krok. Nemáte tu něco k snědku? Písemný test jsem napsal velmi dobře.

11. Užitje náledujících přirovnání ve vhodných větach jako příslovečných určení:

jako na koni, jako trnky, jako buk, jako z vody, jako z konve, jako hora, jako vlk, jako úhoř, jako zajíc, jako vítr.

12. Najděte příslovce opáčnéhó významu a užijte jich ve větach jako příslovečných určení:

Dobře, dolů, těžce, shora, vpředu, sladce, časně, zrána, vždycky, blízko, vpravo.

Практичне заняття 6.

VÁZBY (KONSTRUKCE) PŘECHODNÍKOVÉ. VÁZBY S INFINITIVEM.

1. Vázby (konstrukce) přechodníkové.
2. Vázby (konstrukce) s infinitivem.
3. Polovětné vztahy.

Základní studijní literatura

1. Havránek B., Jedlička A.: *Česká mluvnice*. Vyd. 2. Praha 1963.- S. 372-373
2. Havránek B., Jedlička A.: *Stručná mluvnice česká*. Praha 1998. - S.168.
3. Kopečný F.: *Základy české skladby*. Vyd.2. SPN. Praha 1962.- S.258-269.
4. Trávníček F.: *Mluvnice spisovné češtiny*. Část 2. Praha 1951. – S. 670-674.
5. Граматика чеської мови (Андерш Й.Ф., Матвієнко Т.І., Неруш Г.І. та ін). — К.: Наукова думка, 1992.- С. 256-258.

Законспекуйте статтю / Přípravte konspekt článku:

1. Štícha, F.: K problematice vazby. SaS, 46, 1985, s. 38-45.

Граматичні вправи / Gramatická cvičení

1. *Souvětí měňte na věty s infinitivní vázbou.*

Slyšel jsem, že Olga pláče. Viděl jsem, jak Mírek jde po ulici s Martou. Až uvidíš, jak pan ředitel přichází, přijď mi to oznámit. Nikdy jsem neslyšel, abyz si Zuzka na něco stěžovala. Slyším, jak bratr vedle v pokoji mluví. Viděl jsem, jak jste skákal do vody. Nikdo neviděl, že by Jirka odešel. Často jsme slyšeli, jak o tom babička vyprávěla.

Vzor: Viděl jsem, jak Petr odchází. - Viděl jsem Petra odcházet.

2. *Na věty reagujte otázkou, vyjadřující naděvu podle vzoru.*

Vidím tu skvrnu. Slyším nějaké hlasy. Cítím zde benzin. Slyšel jsem, co jste povídali. Viděl jsem, že to neumí. Cítil jsem, že má trému.

Vadím až na dno rybníka. Slyším televizi z vedlejšího bytu.

Vzor: Vidím Sněžku. - Skutečně je vidět Sněžku?

3. Odstráňte spojky a vedlejší větu nahraďte infinitivní konstrukcí.

Kdybych měl čas, hned bych tam šel. Kdybych byl mladší, hned bych jel s vámi. Kdyby nebylo Petrovy pomoci, těžko bychom tu práci dokončili. Kdyby byl nepřišel Pavel, tak bychom byli vůbec nevěděli, co dělat. Kdyby bylo nezačalo pršet, tak jsme určitě šli na výlet. Kdybychom neměli tu zkoušku, tak bychom mohli jet na chatu. Kdybychom přišli o minutu dříve, tak jsme ten vlak chytli. Kdybych nevěděl, jak se umí přetvarovat, byl bych mu uvěřil. kdybych to neviděl na vlastní oči, nikdy bych tomu neuvěřil.

Vzor: Kdybych měl peníze, hned bych si to koupil. - Mít peníze hned bych si to koupil.

4. Reagujte souhlasem podle vzoru.

Pojďme ho navštívit! Pojďme si zatancovat! Pojďme se podívat na zvířata! Pojďme si zabruslit! Pojďme se koupat! Pojďme si zahrát volejbal Pojďme si s nimi popovídat! Pojďme se za nimi podívat!

Vzor: Pojďme se koupat! – Pojďme, už dlouho jsme se nebzli koupat!

5. Reagujte výrazem nedůvěry podle vzoru.

Vlasta v něčem pomůže. Zdeněk něco vymyslí. Vzmyslíš si. Ublížete mi. Marta spraví vzsavač. Jirí uklidí byt. Přeháníš. Karel něco pochopí. Lžete. Pavel něco zařídí.

Vzor: Lžeš. – Já a lhát?

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ МОДУЛЬ 2. SOUVĚTÍ

Практичне заняття 1.

SOUVĚTÍ. ПОСЕТ ВĚТ V SOUVĚTÍ.

1. Pojem souvětí.
2. Souvětí souřadné a podřadné. Parataxe a hypotaxe.
3. Věta hlavní a vedlejší, řídicí a závislá.
4. Pořádek vět v souvětí (větosled).
5. Spojovací výrazy.

Základní studijní literatura

1. Havránek B., Jedlička A.: *Česká mluvnice*. Vyd. 2. Praha 1963.- S. 374-376
2. Havránek B., Jedlička A.: *Stručná mluvnice česká*. Praha 1998. - S. 169.
3. Kopečný F.: *Základy české skladby*. Vyd.2. SPN. Praha 1962.- S.300-305.
4. Trávniček F.: *Mluvnice spisovné češtiny*. Část 2. Praha 1951. – S. 374-375.
5. Граматика чеської мови (Андерш Й.Ф., Матвієнко Т.І., Неруш Г.І. та ін). — К.: Наукова думка, 1992.- С. 301-302.

Граматичні вправи / Gramatická cvičení

1. **Řekněte, kdyjde o větu jednoduchou a kdy o souvětí. Nejdříve vyhledejte základní skladební dvojice (nebo základní větné členy ve větách jednočlenných).**

Na rozlehlém pozemku stál zámek s věžičkami, obklopený květinovými záhony. Měl jsem dojem, že celý dům spí. Na civilním letišti se letouny snášely k zemi jako velcí stříbrní ptáci, s tlumenými motory a jakoby na nitkách. Když se rodiče vrátili, užasli. Tramvaje jely, jak jim jen rychle proudící doprava dovolovala. Za horami hřmělo, blesky se křížovaly. Cestovatelé putovali horskými cestami, písčitými pouštěmi, rozsáhlými pralesy. Nevím, budu-li s tím již zítra hotov, í Uprostřed průčelí budovy pod prastarými platany vysáze-[^] [nými u okraje chodníku jsem spatřil zástup dětí a mladíků / ijjcoženými aktovkami pod paží nebo s brašnami na zádech./ Chlapec se hmoždí, padá přes hromadu, zdvihnout se nemůže. Jarní bláto nám mlaskalo a stříkalo pod nohama. Mrzlo, nastaly nevlídné, krátké, zachmuřené dny. Liška By-strouška, mrzutá, vychrtlá, proležela celé dni v doupěti zděděném po jezevci.

Vzor: Ve větě *Na rozlehlém pozemku . . .* je jedna základní skladební dvojice: *zámek stál*; je to věta jednoduchá.

Ve větě *Měl jsem dojem, že celý dům spí* jsou dvě základní skladební dvojice: (*já*) *jsem měl, dům spí*; je to souvětí.

2. **Následující skupiny vět spojte po některých drobnějších úpravách vhodnými spojovacími výrazy v souvětí:**

Náves byla prázdná. Lidé sušili seno na lukách u řeky. -Musíš si pospíšit. Přijedeš pozdě. - Začalo pršet. V dálce se blýskalo. Hřmění ještě nebylo slyšet. - Jsme dosti vysoko v horách. Vede sem dráha.

Nejsme tak docela odříznuti od světa. - Tentokrát sníl jen poprášil pole. Hned nato roztál. Země zůstala holá i za velkých mrazů. - Nejedno zklamání museli překonat. Nakonec to byl krok kupředu. - Akumulátorová nádoba je uzavřena víkem. Jsou v něm plnicí otvory pro každý článek.

Vzor: Náves byla prázdná, *neboť* lidé sušili seno na lukách u řeky. *Protože* lidé sušili seno na lukách u řeky, byla náves prázdná. Lidé sušili seno na lukách u řeky, *a proto* byla náves prázdná. Apod

3. Rozlište souvětí souřadná a podřadná.

Ačkoli mrzlo, necítil zimu, neboť vzduch byl nehybný. Díval se do krajiny, s níž se cítil spřízněn, s níž byl spou táván stále mocnějším citem i poznáním. Když jsem se vrátila ze školy, vypracovala jsem si nejdříve písemné úkoly, které jsme měli na zítřek uloženy, a pak jsem šla na hřiště. Když jsme se pár hodin prospali a vystoupili z letadla, shledali jsme, že kra je velmi tenká, že její povrch je celý rozleptaný a pokrytý loužemi. Hořký nálev proti kašli se připravuje tak, že se spaří čtyři čajové lžičky usušených květů divizny, které se sbírají tak, že se sejme srostlá korunka.

b *Pokuste se vhodnými úpravami změnit některá souvětí souřadná v podřadná a obráceně.*

4. Určujte věty hlavní a vedlejší, řídicí a závislé.

Rychle jsem seběhl dolů, abych zjistil, co se děje. Nemám tušení, proč si usmyslel zajít sem, kam se nikdy žádný letní host nevypravil. Aby se neudusil návalem radosti, musel otevřít okno. Když se zastavil, cítil, jak slunce praží, ale při jízdě ho vítr osvěžoval jako chladivý deštěk provoněný borovicemi a kouřem ze statků, kde se topí dřívím. Viděl, jak se hosté u stolu otáčejí, aby se podívali, kdo přišel. Usmíváme se shovívavě středověkým učencům, kteří věřili, že zeměkoule je středem vesmíru, kolem kterého se točí Slunce. Nikdo dnes už neví, co všechno se udalo, protože jediný zachovaný pramen, který mluví o této výpravě, je velmi stručný. Maminka, která právě přišla dolů, si už prozpěvovala v kuchyni. Na břehu rostly nádherné jilmny, jaké vyhledávají hlavně stavitelé lodí, protože jilmové dřevo vydrží dlouhou dobu bez porušení ve vodě.

Vzor: Věta *Rychle jsem seběhl dolů* **nezávisí** mluvnicky na jiné větě v souvětí a nemá žádný spojovací výraz; je to **věta hlavní**.

5. Určete počet vět v souvětích.

Nejlepší to bylo v zimě, když přišel sníh a mrazy, neboť tu se sjíždělo z kopečku po klouzačkách a sánkách, a kdo tohle nezná, přišel o mnoho. Člověk tam nacházel cesty zastíněné věkovitými stromy, divoké lesíky, pažity, které vábily k válení sudů po trávě, a hlídače, kteří to zakazovali, a rybníky, po nichž pluly flotily kachen. Maminka otevřela balíček se svačinou a my jsme se dychtivě zakousli do chřupavého zlatého chleba, j aký se pekl za starých časů. Když jsem vylezl z houští, viděl jsem, že se nebe zatáhlo. V ulici, kde se neštěstí přihodilo, se tísnilo množství lidí. Pršelo, jen se lilo, v chalupě bylo nesnesitelně těsno.

6. Určete počet vět v souvětích a doplňte čárky.

Slunce jávalo rosa se třeptila ranní květiny zářily skřivan cvrlikal vysoko na nebi vlaštovky se proháněly vzduchem. Ze všech těchto her a tužeb vidíme Nerudu jako chlapce, který žil v chudobě cítil její tvrdost trpěl její tíhou ale také silil překážkami které musel překonávat. Nemohlo být víc než půl desáté le město třebaže ještě nespalo ukládalo se už k spánku. Dlouho a vytrvale cvičil houževnatě trénoval aby se mohl před koncem roku vrátit ke sportu. I tentokrát se ho zmocnil nevýslovně krásný pocit když nasedl do letadla a spustil motor. Kdyby byl býval pan Rybář již u samého domu jakmile spatřil nějaké cizince kteří zahýbali vpravo na Hradčany vždy šel za nimi.

7. Vyznačené větné členy nahrad'te vedlejšími větami.

Oba hoši vyprávěli o zážitcích z prázdninové cesty. Z 6. století se zachovala zpráva o objevné cestě podniknuté fénickým plavcem. Radil nám jet autobusem. Návrat k původnímu návrhu bude asi nutný. Zakryla si oči při každém zablýsknutí. Při výskytu nakažlivé nemoci musíme dodržovat zvláštní hygienická opatření. Ráno se všichni chystali pozorovat slunce vycházející nad temenem protější hory. Turisté se utábořili na místě chráněném před severním větrem. Z nedostatku času jsme už nemohli opravu dokončit. Milan často uvažoval o sestrojení modelu tryskového letadla. Pracující s olovem si mnohdy neuvědomují ohrožení svého zdraví. Nemine bohužel téměř den bez dopravní nehody. Pošli Jirku pro lékaře. Nakonec soutěž vyhrál i přes počáteční neúspěch.

Vzor: Oba hoši vyprávěli o tom, co zažili při prázdninové cestě.

Практичне заняття 2.

SOUVĚTÍ SOUŘÁDNÉ A JEHO DRUHY.

1. Poměr a spojení vět v souvětí souřadném.
2. Třídění souvětí souřadných
3. Souvětí slučovací, stupňovací, odporovací, vylučovací, důsledkové, příčinné(důvodové), vysvětlovací.
4. Přřazování vět v souvětí souřadném.

Základní studijní literatura

1. Havránek B., Jedlička A.: *Česká mluvnice*. Vyd. 2. Praha 1963.- S. 386-391.
2. Havránek B., Jedlička A.: *Stručná mluvnice česká*. Praha 1998. - S. 173-175.
3. Kopečný F.: *Základy české skladby*. Vyd.2. SPN. Praha 1962.- S. 304-306.
4. Trávníček F.: *Mluvnice spisovné češtiny*. Část 2. Praha 1951. – S. 675-684.
5. Граматика чеської мови (Андерш Й.Ф., Матвієнко Т.І., Неруш Г.І. та ін). — К.: Наукова думка, 1992.- С. 302-310.

Законспектуйте статті / Přípravte konspekt článků :

1. Bauer J.: Vývoj stupňovacího souvětí v češtině, Sborník filos. Bněnské univers. 5, 1956, s. 24n.
2. Bauer J.: Vývoj vylučovacího souvětí v češtině, Slavia 24, 1955, s.390n.
3. Svoboda K.: O souřadných souvětích vysvětlovacích a důsledkových. NŘ 39, 1956, s.1n.

Граматичні вправи/ Gramatická cvičení

1. Spojte věty vhodným spojovacím výrazem a utvořte souvětí souřadné.

Dlouhá cesta do Prahy se Kláře nelíbila. Praha ji okouzila. -Chlapci šli pro vodu. Já jsem zatím rozdělal oheň. - Procházet mezi hustými stromy nebylo snadné. Výprava si značila cestu zlomenými větvičkami. - V květnu se začalo s dodávkami železné konstrukce. V srpnu téhož roku byla zahájena montáž prvních tří hal ocelárny. - Technika předstihuje i fantazii. I nejsmělejší sny skutečnost překonala.

-Nikdo si toho nevšiml. Většina tu květinu ani nezná. - Nepracujeme jen pro sebe. Máme na mysli i dobro celku. - Děti neměl kdo opatrovat. Paleček přicházel mezi ně. - Plně to chápu. Prožil jsem něco podobného. - Na pobřeží nebyl vhodný přístav. Nebylo tu možno zakotvit. - Vzala hrníček kávy. Usedla na své místo na stoličku.

2. Určete vzájemný poměr vět souřadně spojených a uveďte spojovací výrazy.

Otec bude zítra na služební cestě, nemůže tedy přijít. Jeho dílo je už teď velké a bohaté, nepokládáme je však za ukončené. Na Pražském jaru se často hrají skladby Smetanovy a Dvořákovy, neboť jsou našim lidem velmi blízké. Sklo ze Železného Brodu jde na odbyt nejen u nás, ale výhodně se prodává i v zahraničí. Nebylo mu dobře, a přece přišel. Musím to udělat, vždyť jsem se k tomu zavázal. Sestřička na naše volání neodpovídala a zůstávala ukryta v ostružinovém houští. Bylo chladno, proto obilí dosud nevykvetlo. Ať nám strýček napíše, nebo ať se k nám raději rozjede. Ruce měli upracované, ale tváře jim hořely nadšením. Pršelo jako z konve, ba i kroupy zabubnovaly na taškové střechy. Museli jsme udělat tu obrovskou okliku a za celou cestu nikdo ne-pronesl ani slovo. Čas kvapí, dejme se tedy do práce. Maminka mi připravovala báječné pokrmy, ale před nimi jsem musel vždycky spolknout velkou lžici rybiho tuku.

3. Určete vzájemný poměr vět spojených souřadně beze spojek.

Druhý den ráno jsem tatínka neviděl, byl ve městě. Vzduch byl klidný, roklinu naplňovaly vůně pahorků. Zásoba vzduchu nestačí, vzduch se musí doplňovat a čistit. Vítr je příznivý, vane z hor k nám. Pasterci oddechovali, do střechy bubnoval déšť. Rychle se schovejte za stromy, za chvíli tu budou naši pronásledovatelé. Na hladinu už padla tma, červnové hvězdy se rozžihaly jedna za druhou, na kamenitých stráních křičeli cvrčci, při krajích vody kolem rákosí začínal divoký štičí rej

4. Určete významový poměr mezi větami a doplňte čárky.

Stežka se ztrácí v lese a z luk se plíží závoj e mlh. Březové dříví hoří i syrověla tak ušetří podpal. Bylo to pěkné,a přece jsme ještě nebyli spokojeni. Takový dobrý spáč^ této noci nemohl ani zavřít oka. Šli jsme hodinu,a ještě jsme neviděli konec lesa. Z daleka uviděli stádo ovcí, a dokonce rozeznali tři berany s velkými rohy. Václav před nádražím nikoho neviděl, a proto se vydal na cestu sám. Děti mluvily

na pana Proška česky abn jim odpovídal německy. Slunce stálo nad západem a nad krajinu se snášel soumrak. Pavlína se velmi podobala matce,a přece byly nekonečně rozdílné. Holčička pádila po svahu dolů a tatínek běžel za ní.

5. Určete poměr mezi hlavními větami.

Vy jste šťastný člověk, proto je s vámi všem dobře. Buď představení ještě neskončilo, nebo se rodiče zastavili u známých. Některé léky se vydávají jen na lékařský předpis, neboť by v rukou neodborníků mohly způsobit vážné škody. Na pouti rádíly děti na houpačkách a kazily si žaludek cukrovou vatou. Ohlédl jsem se, nikoho jsem však neviděl. Pršelo jako z konve, ba i kroupy zabubnovaly na taškové střechy. Požár se rychle šířil, neboť vál prudký vítr. Metuje je horská říčka, a proto má i v létě studenou vodu. Nohy sice hodně bolely, ale účastníci dálkového pochodu se nevzdali. Babička si ve svých osmdesáti letech nejen všechno obstarala sama, ale i nemocné sousedce pomáhala. Věděl jsem to, ale teď si nemohu vzpomenout. Vzala si hrníček s kávou a usedla na své místo na stoličku. V lese mohou být zmije, a tak se mějte na pozoru.

6. Určete poměr mezi hlavními větami a doplňte čárky.

Pavlína se velmi podobala matce a přece byly nekonečně rozdílné. Šli jsme hodinu a ještě jsme neviděli konec lesa. Potok zde protéká řídkým lesem a valí se přes balvany. Otočil jsem se k západu a spatřil jsem sněhobílý vrchol tyčící se za tmavým nočním lesem. Západní vítr foukal celou noc a vysoušel listí na stromech. Čas kvapí a tak se dejme do práce. Stezka se ztrácí v lese a z luk se plíží závoje mlh. Museli jsme se schovat začalo totiž pršet. Hned zpíval kos hned skřivánek trylkoval. Ráno byla obloha jasná v poledne však začalo pršet. Bude poledne a je šero. V létě se tu můžete toulat celý den a nepotkáte živou duši. Ledy praskaly a nadešlo tání.

7. Spojte věty v souvětí v poměru vylučovacím a užíjte při tom spojovací výrazy: nebo, anebo, buď - nebo, buď - anebo, či.

Kanoisté sjížděli propustí. Přenášeli loďky po břehu. - Před-t stavení ještě neskončilo. Rodiče se zastavili u příbuzných. -Budete v neděli doma? Půjдете s námi na výstavu? - V zimě tu jen slabě mrzne. Teplota se udržuje jen několik stupňů nad nulou. - Mám jít? Nemám? - Zůstaneme tu ještě zítra? Pojedeme už dál? - Chytali ryby na udici. Stříleli ptactvo na močálech. - Zaseli jsme mrkev příliš brzy. Semena ztratila klíčivost.

8. Spojte věty podle smyslu v poměru příčinném, nebo důsledkovém.

Nikdo ho neviděl. Na šachtě byl poplach. - V lese mohou být zmije. Je třeba mít se na pozoru. - Bez kyslíku nemůže být oheň. Při hoření dochází k prudkému oxidování. - Byl jsem si tím jist. Jsi velmi hbitý a obratný. - Mrkev sejeme brzy na jaře. Její semeno klíčí dost pomalu. - Mouchy se vyvíjejí pouze deset dní. Rozmnožují se velmi rychle. - Udělala se neobyčejně hustá mlha. Museli jsme jet krokem. - Některé léky se vydávají jen na lékařský předpis. V rukou neoborníků by mohly způsobit vážné škody. - Nechtěl jsem přijít pozdě. Jel jsem dvě stanice autobusem.

Vzor: Nikdo ho neviděl, *neboť* na šachtě byl poplach. Na šachtě byl poplach, *proto* ho nikdo neviděl.

Практичне заняття 3.

SOUVĚTÍ PODŘADNÉ, TŘÍDĚNÍ VEDLEJŠÍCH VĚT. VEDLEJŠÍ VĚTY PŘÍSLOVEČNÉ.

1. Souvětí podřadné.
2. Věta řídicí a závislá, hlavní a vedlejší.
3. Věty spojkové a vztážené.
4. Třídění vět vedlejších podle mluvnického vztahu a podle obsahu (věty obsahové a doplňovací).
5. Vedlejší věta podmětná, předmětná, přívlastková, doplňková, přísudková.
6. Vedlejší věta příslovečná: místní, časová, způsobová, příčinná (důvodová), účelová, podmínková, přípustková.

Základní studijní literatura

1. Havránek B., Jedlička A.: *Česká mluvnice*. Vyd. 2. Praha 1963. - S. 376-386.
2. Havránek B., Jedlička A.: *Stručná mluvnice česká*. Praha 1998. - S. 169-173.
3. Kopečný F.: *Základy české skladby*. Vyd. 2. SPN. Praha 1962. - S. 306-309.
4. Trávniček F.: *Mluvnice spisovné češtiny*. Část 2. Praha 1951. - S. 684-723.

5. Граматика чеської мови (Андерш Й.Ф., Матвієнко Т.І., Неруш Г.І. та ін). — К.: Наукова думка, 1992.- С. 310-347.

Законспектуйте статті / Přípravte konspekt článků:

1. Bauer J.: Časové souvětí v ruštině a češtině, Sov. Jaz.5, 1955, s.321n.
2. Bauer J.: Věty podmínkově přípustkové, sb. Rusko-české studie, Praha 1960, s.215n.
3. Trávníček F. Souvětí myšlenkově podřadné. In: Mluvnice spisovné češtiny- Část 2. Praha, 1951.S. 674-684.

Грама́тичні вправи / Gramatická cvičení

1. Určete druh vedlejších vět.

a) Na začátku května nám bylo oznámeno, že letos pojedeme na školní výlet. Martin celý zrudl a rychle běžel k mamince, aby jí vzal balíky. Zdá se mi, že zacházíš příliš daleko. Najednou jsme zpozorovali, že sestřička zmizela. Avšak první den prázdnin nebyl takový, jak jsem si jej představoval. Pobízel nás, abychom mu všechno podrobně vypověděli. Když opustili tribuny poslední diváci, zůstalo na stadionu jen několik zaměstnanců, aby připravili ledovou plochu pro další utkání. I řeka se jevila jako bílé koryto, protože voda stravovala sněh, který nasákl vodou. Cvičili horlivě, až se zpotili, ačkoli vzduch byl velmi studený. Čím víc se vzdalovali od domova, tím větší stesk je přepadal. Už jsme jen zahlédli vlak, jak mizí v zatáčce. Procházel jsem se v parku, kde stromy právě nasadily první listy. Zdálo se mi, že slyším nahoře zvuk kroků po kamení.

b) Posluchači už věděli, co si mají myslet. Ačkoli se některé otázky zdály snadné, vyžadovaly rychlý úsudek. Kam šlápne, tam tráva neroste. Řeka byla, jako by ji postříbřil. Tvářil se, že přemýšlí. Přesedl si, aby lépe viděl. Lesník zahlédl veverka, jak mizí v koruně stromu. Koupila domek, aby se měli v stáří kam odstěhovat. Spí, jako by ho do vody hodil. Komu se tu nedařilo, brzy kraj opustil. To je ta země, kterou jsem vám sliboval. Není známo, kdy se vrátí. Kam nechodí slunce, tam chodí lékař. Rozloučili jsme se, jakmile začalo pršet. Potřeboval koutek, kde by mohl být zcela sám. Pozoroval ho, jak se blíží ke kleci s kanárem. Kdybychom mohli procestovat celou naši zem, viděli bychom všechny její krásy. Nejlepší výsledek měl Radek, i když tomu nechtěl věřit. Zastavil se, aby nabral dechu. Poručík vydal rozkaz, aby vyjely tanky.

2. *Doplňte vhodnou větu vedlejší.*

1. Jsem velice rád, ...-..., bylo již všechno připraveno. 2. Moravský kras byl prohlášen za přírodní rezervaci, ... 3. Uviděl jsem maminku, ... 4. Dostali jsme zprávu, ... 5. Odněkud se ozval výkřik, ... 6. Péči o štěňátko svěřili Martě, ... 7. Nedovedl si vzpomenout na žádný příklad, ... 8. Auto zpomalilo jízdu, ... 9. Nikdo dobře nevěděl, ...-..., nepodařilo se našemu mužstvu zvítězit. 10. Přišli jsme tě požádat, ... 11. Připravil nám nemilé překvapení, ... 12. Na nepřehledných místech je nutno, ...-..., zúčastnil bych se také zítřejšího tréninku. 13. V pondělí se dostaví ti, ...

Vzor: Jsem velice rád, že na mě spolužáci nezapomněli.

Když jsme přišli do sálu, bylo již všechno připraveno.

3. *Nahrad'te vyznačené větné členy vedlejšími větami a určete jejich druh.*

a) Díval jsem se na Honzika *rozhlížejícího se bezradně kolem sebe*. Lidé, *vracející se z odpolední směny*, se zastavovali u vyhlášek na nároží. *Po návratu z divadla* jsme si o představení dlouho povídali. *Přes velmi nepříznivé počasí* se slavnost konala. Z dalšího kola odpadli někteří favorité *pro závady na strojích*. Těšíme se *na brzkou shledanou*. Je nutné *vyjasnit si výhody jednotlivých metod*. *Pisatel tohoto článku* znal dobře poměry v naší škole. Komise měla zjistit *příčinu neštěstí*. *Po odplutí ledů* voda v řece rychle opadala.

b) Udělám to, *jak si přeješ*. Uvařila nám čaj, *abychom se zahřáli*. *Byli-li pěkné počasí*, chodili jsme se koupat. Nemohl jsem jít do divadla, *protože jsem byl nemocný*. V místech, *kde je vyšší nadmořská výška*, se nedaří pěstovat cukrovku. Našla jsem maminku, *jak sedí* u velkého stolu uprostřed pokoje. Obloha byla, jako když ji vymete. Je nutné, *abychom se vrátili k původnímu návrhu*. Chlapec se mi líbil, *poněvadž byl velmi hbitý*. *Přestože trenér odvolal brankáře*, mužstvu se nepodařilo vyrovnat.

c) Oba hoši vyprávěli *o zážitcích z prázdninové cesty*. Z 6. století se zachovala zpráva o objevné cestě *podniknuté fénickým plavcem*. Radil nám *jet autobusem*. *Návrat k původnímu návrhu* bude asi nutný. Zakryla si oči *při každém zablýsknutí*. *Při výskytu nakažlivé nemoci* musíme dodržovat zvláštní hygienická opatření. Ráno se všichni chystali pozorovat slunce *vycházející nad temenem protější hory*.

Turisté se utábořili na místě *chráněném před severním větrem*. Z *nedostatku času* jsme už nemohli opravu dokončit. Milan často uvažoval *o sestrojení modelu tryskového letadla*. Pracující s olovem si mnohdy neuvědomují *ohrožení svého zdraví*. Nemine bohužel téměř den *bez dopravní nehody*. Pošli Jirku *pro lékaře*. Nakonec soutěž vyhrál i *přes počáteční neúspěch*

4. Utvořte souvětí, v kterých budou vedlejší věty připojeny následujícími spojovacími výrazy:

proč, který (na kterém, za kterým apod.), jenž (jehož, jemuž), přestože, i kdyby, nežli, čím, dokud, sotvaže, jako by, komu.

5. Stavbu následujících souvětí naznačte graficky a všimněte si souřadně spojených vět vedlejších:

Chodila jsem k rodičům denně, aby jim nebylo smutno a aby věděli, že na ně myslím. Klára vypráví o Robertovi, ale matka neví, coby měla té dívce poradit, jak by jí mohla pomoci. Zdálo se, jako by ji opustily chmury a zůstala jen nevýslovná úleva. Vstával, když bylo slunce vysoko nad horami a slibovalo další nádherný den. Když některé z dětí udrobilo chleba a babička to viděla, hned mu kázala drobečky sebrat. Až teď se partyzán rozpomněl, že po něm stříleli, že ho honili a že byl v nebezpečí života. V lese máš dojem, že tě ustavičně někdo sleduje, že větévky praskají a někdo se tajně prodírá za tebou.

6. Ze dvou vět utvořte souvětí s vedlejší větou příslovečnou a určete její druh.

Podaří se nám získat místnost. Zařídíme si klubovnu. - Všichni se zahleděli. Pavel ukazoval. - Zdokonalujeme techniku. Slouží nám. - Naše vlast je proslulá přírodními krásami. Mnoho našich lidí jezdí za nimi do ciziny. - Rostlinky zastíníme. Budou chráněny proti slunci. - V neděli bude ještě padat sníh. Pojedu lyžovat na hory. - Voda je znečištěná. Je málo ryb. - Trenér odvolal brankáře. Mužstvu se nepodařilo vyrovnat. - Znal ho již rok. Stále neznal jeho pravou povahu. - Termosky udrží nápoj horký nebo studený. Mají mezi dvojitými stěnami vrstvu zředěného vzduchu. - Zahříváme vodu na sto stupňů. Mění se v páru. - Nezastavujme se zbytečně. Místo není pro táboření vhodné. - Sluneční paprsky se odrážejí do prostoru. Bílé sněhové plochy nepohlcují sluneční záření. - Na zimu vypouštíme zahradní vodovod. Mráz trubky neroztrhne.

Vzor: Podaří-li se nám získat místnost, zařídíme si klubovnu. Jestliže se nám podaří získat místnost, zařídíme si klubovnu. Zařídili bychom si klubovnu, kdyby se nám podařilo získat místnost.

7. Vložte do uvedených vět vhodné vedlejší věty přívlastkové

Černé jezero má velmi chladnou vodu. Bratranec přijel na prázdniny se strýcem. Laserové paprsky se dostaly do kosmu i pod zem. Příchozí jen mávl rukou. Zimní olympiáda skončila. Na jednom jezírku v botanické zahradě kvetou už v lednu lekníny. Větve olší poskytovaly příjemný stín. Kolem táborového ohně sedělo několik chlapců. Silným provazem jsme přivázali loď ke kůlu. Moře se táhlo do nekonečna

8. Věty vedlejší nahrad'te větnými členy.

Budeš-li náležitě opatrný, nic se ti nemůže stát. Houby, které rostou na počátku léta, bývají červivé. Prozrad' mi, jaké máš plány. iCdo zvítězí, dostane dvojnásobnou porci zmrzliny. Když nastalo jaro, celá zahrada krásně rozkvetla. Šli jsme k potoku, abychom se osvěžili. Je-li v noci jasná obloha, vidíme i prostým okem obrovské množství hvězd. Přišli jsme, abychom vás pozvali na besídku naší školy. Chlapci, kteří hrají velmi dobře kopanou, se mohou přihlásit do fotbalového oddílu. Nemáte-li dobrou obuv, nevydávejte se na delší cestu do hor. Otec vypadal, jako by byl velice unavený. Počkejte s tím, až se vrátím. Nejlépe se máme, když jsou prázdniny. Když se setmělo, začali létat netopýři. Spolužák, který seděl vedle mě, byl můj nejlepší kamarád. Ačkoli byl mladý, měl dosti značné vědomosti.

Vzor: Při náležitě opatrnosti se ti nemůže nic stát.

9. V následujících příkladech nahrad'te vedlejší věty přívlastkové rozvitými přívlastky a naopak rozvité přívlastky vedlejšími větami přívlastkovými. Všimněte si, že se obojí způsob vyjádření v témž souvětí ze slohových důvodů střídá.

Zastavil se dva kroky od výpravčího, který dával znamení k odjezdu. Dívali se ještě dlouho za strýčkem, který se vracel do Prahy. Zastavoval se každých pár kroků jako člověk, který se vrací na známá místa. Šel do dvora, který byl oddělen od zámecké zahrady vysokou zdí obrostlou zastříhaným bukovým křovím. Viděli ženy myjící okna a jiné, které vynášely kbelíky se střepy. Pozorovali jsme datla, který neúnavně bušil do staré hrušně rostoucí na konci naší zahrady.

10. Nahrad'te příslovečná určení vedlejšími větami příslovečnými, které vyjadřují stejné okolnosti.

Při neopatrnosti se může přístroj porouchat. Přes zákaz vycházení se někteří lidé vydali na hřebenovou túru. Pro bezpečnost chodců byly na uličních přechodech zavedeny světelné signály. Při dobré vůli se můžeme dohodnout. Pro svou štedrost byl strýček u dětí velice oblíben. Proti očekávání naši reprezentanti prohráli. Na radu lékaře zachovával dědeček dietu.

Vzor: Je-li člověk neopatrný, může se přístroj porouchat. (Vedlejší věta příslovečná podmínková.)

Практичне заняття 4.

SLOŽITÉ SOUVĚTÍ. VOLNÉ SPOJENÍ VĚT. ŘEČ A OTÁZKA PŘÍMÁ.

1. Typy složitých souvětí.
2. Perioda.
3. Volné spojení vět.
4. Řeč (otazka) přímá, nepřímá a polopřímá.

Základní studijní literatura

1. Havránek B., Jedlička A.: *Česká mluvnice*. Vyd. 2. Praha 1963.- S. 391-397.
2. Havránek B., Jedlička A.: *Stručná mluvnice česká*. Praha 1998. - S. 175-177.
3. Kopečný F.: *Základy české skladby*. Vyd.2. SPN. Praha 1962.- S. 312-314.
4. Trávníček F.: *Mluvnice spisovné češtiny*. Část 2. Praha 1951. – S. 723-743, 745-751.
5. Граматика чеської мови (Андерш Й.Ф., Матвієнко Т.І., Неруш Г.І. та ін). — К.: Наукова думка, 1992.- С. 318-322.

Граматичні вправи / Gramatická cvičení

1. Určete stavbu následujících složitých souvětí – věty hlavní a vedlejší, druh vedlejších vět a poměr mezi větami.

Ačkoli mrzlo, necítil zimu, neboť vzduch byl nehybný. Leželi jsme v trávě a odhadovali, že půlnoc je už nedaleko. Jedna chudá vdova bydlila v chaloupce pod strání, měla pět dětí a nemohla je uživit. Kdybyste mě postavili na palouček se zavazanýma očima, povím vám bezpečně, odkud se ozývá sýkorka. Ačkoli byl značně unaven, vesloval dále, neboť vítězství bylo na dosah ruky. Díval se do krajiny, s níž se cítil spřízněn, s níž byl spoutáván stále mocnějším citem i poznáním. Viděl řeku, jak přichází z dálky, jak skáče přes kameny, jak se klidní a jak přepadá přes splav. Když vyhráli svůj slavný zápas se Slávií, skoupili všechny noviny, kde byly o nich sáhodlouhé články a jejich fotografie, a přivezli je mamince. Myslím, že byste ztratili trpělivost, kdybych vám měl vyprávět, jak se to všechno zběhlo. Lesník chodí celé dny a noci po lesích, kudy obyčejní lidé nechodí, vidí, co oni nevidí, slyší, co oni neslyší. Když odešel z klubovny poslední člen, seděl tam výbor ještě dlouho, ale nepodařilo se všechny přesvědčit, že je nutné vytrvat až do zimy. Napište to tak, aby každý viděl, jaké bylo smýšlení lidu, jenž povstal. Když zapadlo slunce, ozývalo se v dáli temné hučení, jako by tam zuřila bouře. Když jsme se pár hodin prospali a vystoupili z letadla, shledali jsme, že kra je velmi tenká, že její povrch je celý pokrytý loužemi. Smutně chodil po zemi Prométheus a marně hledal živé bytosti, které by chodily vzpřímeně jako on a které by se mu podobaly tváří.

2. Určete stavbu následujících složitých souvětí:

Když vyhráli svůj slavný zápas se Slávií, skoupili všechny noviny, kde byly o nich sáhodlouhé články a jejich fotografie, a přivezli je mamince. Ačkoli byl Horák přesvědčen, že nový mistr nemá ani tušení, co se letos na jaře v závodě stalo, hovořil s ním nejdříve o věcech zcela jiných. Kvetl i ten starý štěp, rozložený uprostřed, jako by se pyšnil, že mu ještě nevysychá míza pod oprýskanou kůrou, že si může zahýřit v květech ještě na sklonku svých starých let.

3. Určete stavbu následujících složitých souvětí:

Když vyhráli svůj slavný zápas se Slávií, skoupili všechny noviny, kde byly o nich sáhodlouhé články a jejich fotografie, a přivezli je mamince. Ačkoli byl Horák přesvědčen, že nový mistr nemá ani tušení, co se letos na jaře v závodě stalo, hovořil s ním nejdříve o věcech zcela jiných. Kvetl i ten starý štěp, rozložený uprostřed, jako by se pyšnil, že mu ještě nevysychá míza pod oprýskanou kůrou, že si může zahýřit v květech ještě na sklonku svých starých let.

4. Naznačte stavbu složitých souvětí a určete druh vedlejších vět.

Když však tam Malina došel a rozpoznal známé kopce a hájky a políčka a domky a když vešel do vsi, kde psi spustili strašný štěkot nad cizím tulákem, najednou ho přepadl bolestný po-cit, že on sem vlastně nepatří, že byl příliš dlouho pryč a že domov zatím žil zcela jinak, než si to Vendelín představoval.

(E. Bass)

Karel byl nadšen, neboť tak krásně kvést kaktusy ještě neviděl, ani se o ně nějak zvláště nezajímal, a bylo mu novinkou, že kvetou také jinak než pouze červeně a bíle, že mohou mít i fialové, purpurové nebo žluté květy.

(M. Sulcová)

5. Vložte do vypravování přímou řeč a pozorujte, jak se jí vypravování oživí.

To už by se dnes nemohlo s t á t

Venouškův dědeček byl už starý muž. Bydlel v domě se svým synem a jeho ženou, Venouškovou maminkou. Venouškovi byly čtyři roky. Dědečkovi se třásly ruce a také oči mu už nesloužily. Co chvíli čistil nějaký talíř nebo hrníček. Proto mu syn vydlabal ze dřeva vidličku a lžici a posadili ho k obědu na stoličku do kouta světnice, nenadělal pod stolem drobky.

Malý Venouš, klučina jako bučina, měl všude oči, všude uši, hrál si se vším možným. Maminka ho pozorovala a myslela, že z něho asi bude truhlář, protože sebere kdejaký špalíček fiebo polínko a dává si to na hromádku. Řekla to i tatínkovi.

Od té chvíle pozoroval Venouška i tatínek, a když už ta hromada špalíčků, prkýnek a polínek vyrostla tak, že byla jako Venoušek, vzal ho na kolena a zeptal se ho, proč si ta dřívka schoval a k čemu je bude potřebovat. Venoušek povídal, že je bude potřebovat pro něho a pro maminku. Udělá jim z nich misky a lžice a stoličky, aby mohli sedávat.

(Podle J. Wericha)

6. Diktát.

Když byla břitva náležitě ostrá, pravil Jizva: „Zabil jsem mnoho lhářů, pane, ale nikdy tak velkého, jako jste vy. Zač jste vydal ty peníze, smím-li vědět?“ „To se ode mě nedovíte!“ pravil pán hrdě. Jizva odstoupil. Vtom se ozval vysoký a tenký hlásek: „Mě si koupil, mě si koupil!“

Paleček seděl na obrubě klobouku a mával ručičkami. Křičel, co měl síly, až jej oči lupičů našly na obrubě klobouku, mávajícího: „Mě si

koupil, není lhář!" Jízva strhl pánovi klobouk i s Palečkem. Klobouk zahodil a Palečka si postavil na dlaň.

(Podle J. Wericha)

Převeďte řeč přímou v nepřímou a porovnejte obojí způsob vyjádření.

Завдання для самостійної роботи / Úkoly pro samostatnou práci

7. Tvořte složité souvětí.

Když Vh – Vv 1 – jak Vv2- aby Vv 4.

Když Vv1 + když Vv2 – Vh 1 a Vh 2 že Vv 3.

I když Vv1 že Vv2 - Vh že Vv 3.

Vh 1 – kteří Vv 1 a kteří Vv2.

8. Následující skupiny vět spojte po některých drobnějších úpravách vhodnými spojovacími výrazy v souvětí:

Náves byla prázdná. Lidé sušili seno na lukách u řeky. -Musíš si pospíšet. Přijedeš pozdě. - Začalo pršet. V dálce se blýskalo. Hřmění ještě nebylo slyšet. - Jsme dosti vysoko v horách. Vede sem dráha. Nejsme tak docela odříznuti od světa. - Tentokrát sníh jen poprášil pole. Hned nato roztál. Země zůstala holá i za velkých mrazů. - Nejedno zklamání museli překonat. Nakonec to byl krok kupředu. - Akumulátorová nádoba je uzavřena víkem. Jsou v něm plnicí otvory pro každý článek.

ПИТАНИЯ ДО ЭКЗАМЕНУ

Модуль 1.

1. Skladební dvojice.
2. Skladební vztahy.
3. Věty podle členitosti.
4. Jednočlenné věty infinitivní.
5. Jednočlenné věty citoslovečné.
6. Zvláštnosti větného členění.
7. Druhy vět podle postoje mluvčího.
8. Věty kladné a záporné.
9. Členský zápor a zápor slovní.
10. Pořádek slov (slovosled).
11. Zřetel rytmičké.
12. Základní členy větné.
13. Podmět (subjekt).
14. Několikanásobný člen větný.
15. Věta jednoduchá a souvětí.
16. Přísudek (predikat)
17. Přísudek slovesný.
18. Přísudek jmenný.
19. Shoda přísudku s podmětem.
20. Rozvíjející členy větné.
21. Předmět (objekt)
22. Předmět několikanásobný.
23. Přívlastek (atribut).
24. Přívlastek několikanásobný.
25. Přístavek (apozice).
26. Doplněk.
27. Příslovečné určení (adverbiale).
28. Vazby (konstrukce) přechodníkové.
29. Vazby (konstrukce) s infinitivem.
30. Aktuální členění větné.
31. Vývoj syntaxe.
32. Práce mluvnické (syntaktické).

Модуль 2.

1. Pojem souvětí. Souvětí souřadné a podřadné.
2. Charakteristika pojmů věta hlavní, věta vedlejší, věta řídicí, věta závislá.
3. Pojem parataxe a hypotaxe.
4. Souvětí podřadné.
5. Druhy vedlejších vět (obsahové a doplňovací).
6. Třídění vedlejších vět.
7. Věta vedlejší podmětná.
8. Věta vedlejší předmětná.
9. Věta vedlejší přívlastková.
10. Věta vedlejší doplňková.
11. Věta vedlejší příslovečná.
12. Druhy vedlejších vět příslovečných.
13. Věta vedlejší příslovečná (místní a časová).
14. Věta vedlejší příslovečná (způsobová).
15. Věta vedlejší příslovečná (příčinná a účelová).
16. Věta vedlejší příslovečná (podmínková).
17. Věta vedlejší příslovečná (přípustková)
18. Souvětí souřadné, spojovací výrazy.
19. Souřadné souvětí slučovací a stupňovací.
20. Souřadné souvětí odporovací a slučovací.
21. Souřadné souvětí příčinné (důsledkové).
22. Souřadné souvětí vysvětlovací.
23. Souvětí složité.
24. Perioda.
25. Volné spojení vět. Řeč a otázka přímá.
26. Řeč nepřímá.
27. Řeč polopřímá.
28. Užívání čárky v souvětí.
29. Užívání interpunkci (dvojtečka, uvozovky, pomlčka, závorky).
30. Spojky a jejich funkce v souvětí. Druhy spojek a spojovacích výrazů.

ЛІТЕРАТУРА

Literatura povinná :

1. Bauer, J. Grepl, M.: Skladba spisovné češtiny. Praha 1980, 1998
2. Grepl, M., Karlík P.: Skladba češtiny. Votobia. Olomouc 1998.
3. Čechova, M. a kol.: Komplexní jazykové rozборы. Praha 1996.
4. Daneš, F.: Věta a text. Praha 1985.
5. Grepl, M. - Karlík, P.: Skladba spisovné češtiny. Praha 1986.
6. Havránek B., Jedlička A.: Česká mluvnice. Vyd. 2. Praha 1963.
7. Havránek B., Jedlička A.: Stručná mluvnice česká. Praha 1998.
8. Kopečný, F.: Základy české skladby. Praha 1958
9. *Mluvnice češtiny* 3. Skladba. Praha, Academia 1987.
10. Trávníček F.: Mluvnice spisovné češtiny. Část 2. Praha 1951
11. Sgall, P. a kol.: Úvod do syntaxe a sémantiky, Praha 1986.
12. Šmilauer, V.: Novočeská skladba. 2. vyd. Praha, SPN 1966.

Literatura doporučená:

13. Běličová, H.: Sémantická struktura věty a kategorie pádu. Praha 1982.
14. Běličová, H. - Uhlířová, L.: Slovanská věta. Praha, Euroslavica, 1998.
15. Čermák, F. - Holub, J.: Syntagmatika a paradigmatika českého slovesa I. Valence a kolokabilita. Praha 1982.
16. Daneš, F.- Hlavsa, Z. a kol.: Větné vzorce v češtině. Praha 1981.
17. Grepl, M. - Karlík, P.: Gramatické prostředky hierarchizace sémantické struktury věty. Brno 1983.
18. Hausenblas, K.: Od tvaru k smyslu textu. FF UK. Praha 1996.
19. Hrbáček, J.: Přívlástek v češtině z hlediska jazykové správnosti. In: Přednášky z 29. běhu Letní školy slovanských studií v roce 1985. Praha, SPN 1987.
20. Hrbáček, J.: *Nárys textové syntaxe*. Praha 1994.
21. Kosta P.: Negace a větná struktura v češtině. In: Čeština — Univerzália a specifika 3. Brno, 2001.
22. Novotný, J.: Nástin syntaktického popisu češtiny (na základě valenční teorie). Ústí n.L. 1994.
23. Novotný, J.: Valence dějových substantiv v češtině. In: Sborník PF v Ústí n.L., ř. bohem. Praha 1984.
24. Panevová, J.: Formy a funkce ve výstavbě české věty. Praha 1980.

25. Svozilová, N. - Prouzová, H. - Jirsová, A.: Slovesa pro praxi. Valenční slovník nejčastějších českých sloves. Praha 1997.
26. Štícha, F.: Utváření a hierarchizace struktury větného znaku. Praha 1984.
27. Štícha, F.: K syntakticko-sémantické konkurenci aktivních, participiálních a reflexivních konstrukcí. SaS, 42, 1981, s. 177-182.
28. Štícha, F.: Význam a konkurence v syntaxi. Praha, SPN 1989.
29. Uličný, O.: Instrumentál v struktuře české věty. PF UK, Praha 1984.
30. Zimová, L.: Způsoby vyjadřování větných členů v textu. Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem 1994.

Články:

31. Andreš, J.: Strukturněsémantické typy deagentních vět. SaS, 55, 1994, s. 178-184.
32. Běličová, H.: Sémantická struktura situace versus valenční pole predikátu (K problému participantů implikovaných sémantikou predikátu). Slavia, 59, 1990, s. 113-121.
33. Běličová, H.: Kvantifikující adverbialní určení v současných slovanských jazycích. Slavia, 61, 1992, s.119-136.
34. Daneš F.: O větných členech obecně. In: Věta a text. Praha, Academia 1985 s. 64 n.
35. Daneš F.: K tzv.doplňku. In: Věta a text. Praha, Academia 1985.
36. Daneš, F.: K systematickému syntaktickému popisu slovanských jazyků. In: Jazyk a text I.část 1. Praha, FF UK 1999.
37. Haller J.: Řeč přímá, nepřímá a polopřímá In: Doežal L.: O stylu moderní české prozy, Praha, 1960, s.62n.
38. Hrbáček J.: K problematice syntaktických vztahů a jejich terminologie. NŘ, 80, 1997, s .160.
39. Kačala, J.: Aktivnosť a neaktivnosť vo vete. Slovenská řeč, 55, 1990, s. 165-173.
40. Kučerová, I.: Subjekt-predikátová shoda v češtině: Univerzální mechanismus, nebo jedinečná forma? In: Čeština – Univerzália a specifika . Praha 2002.
41. Nebeská, I.: K vyjadřování předmětu a příslovečného určení v češtině. NŘ, 66, 1984, s. 10-17.
42. Pala, K. - Ševeček, P.: Valence českých sloves. SPFFBU, A 45, 1997, s. 41-54.

43. Panevová, J.: Kolik významů má český instrumentál? In: Nebeská, I.- Macurová, A.: Jazyk a jeho užívání. Praha 1996, s. 14-23.
44. Tibenská, E.: Sémantická analýza bezsubjektových viet a viet s nepodmetovým vyjadrením subjektu. Jazykový časopis, 44, 1993, s. 41-53.
45. Šoltys, O.: K problematice neslovesných vět v češtině. In: Přednášky z 28. běhu Letní školy slovanských studií v roce 1984. Praha, SPN 1986.
46. Štícha, F.: Desubstantivní adjektivní přívlastek v současné češtině. NŘ, 75, 1995, s. 225-235.
47. Štícha, F.: Komunikativní a jazyková funkce lexikálního nevyjádření objektu ve větě. NŘ, 70, 1987, s. 184-193.
48. Štícha, F.: K užívání opisného pasíva v současné češtině. NŘ, 73, 1990, s. 63-73.
49. Štícha, F.: Lexikální neurčenost participantu ve starší češtině ve srovnání se současnou češtinou a ruštinou. Slavia, 58, 1989, s. 275-283.
50. Štícha, F.: O povaze jednoho typu adverbialní determinace. NŘ, 75, 1992, s.183-192.
51. Veselovská, L.: Struktura subjekt-predikátové shody. In: Čeština-Univerzália a specifika 4. Praha 2002

Literatura v ukrajinštině:

52. Андерш Й.Ф. Типологія простих дієслівних речень у чеській мові у зіставленні з українською – К.: Наук. думка, - 1987.
53. Граматика чеської мови (Андерш Й.Ф., Матвієнко Т.І., Неруш Г.І. та ін). К.: Наукова думка, 1992.
54. Даниленко Л.І. Чеська мова: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: Довіра, 2006.